

DALIBOR VÁCHA

SRDCE TAK BOHATÉ NA ŽIVOT

TRAGICKÁ
VÁLKY

RUDOLF MEDEK
A JEHO DOBA
(1890–1940)

€

ÉPOCHA

FRANK

DALIBOR VÁCHA

**SRDCE
TAK BOHATÉ
NA ŽIVOT**

ALFA

Ediční rada edice Traumata války

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., dr. h. c.

*Filozofická fakulta Univerzity Karlovy;
Technická univerzita Liberec*

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Historický ústav AV ČR, v.v.i.

plk. v záloze MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA

Československá obec legionářská

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

*Katedra historických věd
Západočeské univerzity v Plzni*

Mgr. Jakub Drábik, Ph.D.

Historický ústav Slovenskej akadémie vied

DALIBOR VÁCHA
**SRDCE
TAK BOHATÉ
NA ŽIVOT**

RUDOLF MEDEK
A JEHO DOBA
(1890–1940)

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Dalibor Vácha, 2017
Photos © Sbíрка ČsOL, 2017
Cover © Karel Kárász, 2017
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN 978-80-7557-089-5 (print)

ISBN 978-80-7557-476-3 (ePub)

ISBN 978-80-7557-477-0 (Mobi)

ISBN 978-80-7557-478-7 (pdf)

Obsah

Předmluva autora	9
Tak trochu první i poslední kapitola	
Hledá se básník	13
Planoucí tvář	
Dětství, mládí a dospívání	32
Žhnoucí srdce	
V zajetí a v ruské armádě	96
Vojsko s praporci	
V československém vojsku na Rusi	159
Ministrem ruské vlády?	210
A to je ta krásná země	
Zpátky ve vlasti	286
Ty vlahý a červnový větře...	
Generál spisovatel	340
Opuštěný poutník	
Láska k národu až do úplného konce	402
Prameny a literatura	437

Předmluva autora

Původně jsem si nedovedl představit, že bych někdy napsal životopis, a to dokonce životopis básníka. Můj prvotní vědecký zájem byly československé legie a pro tento zájem vznikly dvě knihy, které se soustředily na pohled spíše sociálních dějin nebo dějin každodennosti. Už v průběhu práce na obou knihách jsem stále narážel na osobnosti, jejichž prožitky a osudy (i mimo rámec první světové války a ruské občanské války) mne zajímaly více, než se dalo ve zcela jinak koncipovaných knihách být i jen naznačit. Jednou z těch osobností byl Rudolf Medek a ten se mimo jiné stal důležitou součástí mé beletristické prvotiny *Červenobílá*, mihl se ve třetím mém románu *Cestou*, a dokonce v jedné vědecko-fantastické povídce.¹

Rudolf Medek mne k československým legiím přivedl, jeho romány byly těmi prvními tiskem vydanými legionářskými literárními díly, které jsem v životě četl. Čím hlouběji jsem se dostával do problematiky československých legií, tím častěji jsem se s tímto předválečným dekadentním básníkem setkával. Nakonec se nápad proměnil téměř v nutnost, vlastně mi nezbývalo nic jiného než se pustit do žánru, který mi zpočátku připadal zcela neuchopitelný – do životopisu. Zde je nutné zdůraznit jeden fakt, tato kniha není výsledkem bádání literárního historika, není ani politickým životopisem (je vůbec možné napsat politický životopis básníka?). Pokud by

¹ VÁCHA, Dalibor, *Bratrstvo. Všední a dramatické dny československých legií v Rusku 1914–1918*, Praha 2015; týž, *Ostrovy v bouři. Každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918–1920)*, Praha 2016; týž, *Červenobílá*, Praha 2014; týž, *Cestou. Legionářský román*, Praha 2016; týž, *Na cestě domů*, in: XB–1, č. 5, 2014, s. 39–50.

Srdce tak bohaté na život

měl být předkládaný text zařazen do „škatulky“ historiografických přístupů, nejbližší je asi přístup kulturní historie. A nemohu nepřipomenout, že jsem se postupem času blížil pojetí svého vzácného přítele Roberta Saka, který mimochodem redigoval první verze rukopisu, a v rozmluvách s ním vznikal můj i *náš* obraz Rudolfa Medka. Kapitoly podtrhané, škrtnané i vykřičníky chválené si nechávám jako památku, stejně jako v paměti uchovávám mnohdy krátké, o to však intenzivnější rozmluvy s Robertem Sakem nad Medkem, československými legiemi nebo jen fotbalem. Je pro mne příznačným mementem, že Sakův pohřeb se konal 22. srpna, stejného dne o mnohá desetiletí dříve, ale stejného dne!, zemřel Rudolf Medek. Nikdy nezapomenu na moment, kdy mi to při neveselé cestě do českobudějovického krematoria došlo.

Můj vztah k Rudolfu Medkovi se v textu bezpochyby odráží, přesto však se nejedná ani o chvalozpěv, ani o hanopis. Ač v některých případech opravuji pokřivené názory na Rudolfa Medka, kniha není pouhým pokusem o uvádění chyb na pravou míru. Tato kniha by měla být svébytným dílem, v němž autor zodpověděl otázky, které si před jejím započatím a v průběhu práce pokládal. Otázka nebo touha po případné objektivnosti v postmoderními výtkami zasaženém dějepiscectví je v každém případě nesmyslná. V některých případech bylo nutno využít intuice, té nevědecké výpomoci, k níž se většina historiků nerada přiznává, ale mnohdy jim nezbyvá nic jiného. A u životopisu emotivního básníka snad to není ani jinak možné. Text medkovského životopisu se nerodil lehce, postava Rudolfa Medka je příliš mnohostranná, než aby mohla být nahlížena a interpretována jen z jednoho úhlu. Soustředil jsem se na prvky, které mi připadaly pro tohoto muže typické.

Medkův životopis vznikl téměř od prostředka, těžištěm jsou kapitoly týkající se jeho přeběhnutí východní fronty do ruského zajetí, bojů v řadách československého střeleckého pluku a poslůžce politické kariéry od delegáta důstojnického sboru až po jakéhosi československého ministra vojenství na Sibiři. Na první pohled by se mohlo zdát, že právě Medkův pobyt v zahraniční armádě na Rusi je v následující knize až příliš zdůrazňován, pravda je taková, že se jednalo o vrchol jeho veřejného působení. V jeho působení v legiích se ukrývají i základy mnohých konfliktů z meziválečného období,

základy interpretace světa, která je rámcem příběhů i lyrických pasáží poválečných Medkových románů, novel a básní. Nehledě na to, zda dílo je zasazeno do legionářského prostředí či nikoliv.

Při práci na této knize mi cennými radami přispíval Robert Sak, sám autor životopisů osobností české historie, jehož přátelství a odborná i jiná pomoc se ostatně vine i procesem psaní většiny ostatních mých textů spojených s československými legiemi a Rudolfem Medkem. Kniha by nevznikla bez podpory manželky a dcery. Doufám, že i čtenáři po tomto životopise sáhnou po některém z Medkových děl. A doporučuji začít meziválečnými novelami nebo básněmi, obsáhlá legionářská pentalogie by mohla čtenáře odradit komplikovaností a nevyvážeností. Tedy, učíňte tak, ale až poté, co přečtete tento životopis.

Tak trochu první i poslední kapitola

Hledá se básník

*„Bezradný den po noci bezradnosti
kdy v řadě času třesklo osudí.
Smrtholka řala Co nalíčené kosti
slov Ty žal jen zostudí.*

*Zpívám si píseň tu jeho mezi všemi
se mnou ji notí křídly havrani.
Všichni budem v čiernej zemi
srovnáni srovnáni.*

*A házím růži kamaráda
ať zavoní mu krví u hlavy.
Spadalých listů kavalkáda
stráž kopí v pozor postaví.“*

Jak jinak uvést biografii muže, který ze všech životních rolí byl nejraději básníkem, než básní. Výše uvedenou báseň však nenapsal Medek, byla napsána pro něj. On sám ji určitě nikdy nečetl ani ji neslyšel recitovat, František Halas báseň napsal až po Medkově smrti a věnoval ji jeho památce. Osud

Srdce tak bohaté na život

této panychidy nazvané prostě *In Memoriam* symbolizuje osud vzpomínky na Rudolfa Medka, poprvé knižně vyšla v roce 1942 ve sbírce *Ladění* a v jejích reedicích (1947, 1955, 1961),² později v Halasových sebraných spisech. Ani v jednom z pěti vydání nebyl zmíněn fakt, že ji autor věnoval zesnulému Rudolfu Medkovi. František Halas napsal, tentokrát už ne ve verších, Hanuši Jelínkovi do Harrachova 27. září 1940: „Milý Hanuši, Ty už máš celou alej mrtvých kamarádů a já vím, jak se Ti asi těžce a smutně tudy chodí [...] Medek skončil tím, s čím zacházel. Perforace pobřišnice, nefungující játra. Srdce se bránilo. Zrovna jeden den přespal v novém bytě. Já to čekal dávno, ale přece jen to udeřilo. Co naděláme!“³

Rudolf Medek byl v létě 1940 po mnoha měsících v nemocnici propuštěn do domácího ošetřování, odvezli ho nakrátko na letní byt do Čejkovic nedaleko Českého Šternberka, odkud odejel s rodinou 20. srpna 1940 do Prahy do jejich nového smíchovského bytu. Přespal v něm jedinou noc, z 20. na 21. srpna, hned druhý den ráno byl v bolestech opět hospitalizován a dne 22. srpna odpoledne ve čtyři hodiny zemřel. Jako příčina se uvádí komplikovaný, neléčitelný zánět pobřišnice. Ostatky převezli z Bulovky v sobotu 24. srpna ve 14 hodin do obřadní síně vinohradského krematoria,⁴ tam, v tzv. Baxově síni, byla vystavena rakev od neděle od devíti hodin dopoledne. Smuteční slavnost ve středu 28. srpna byla zahájena úryvkem z Dvořákovy symfonie *Z nového světa* a ke smutečním hostům patřili ministr školství a národní osvěty Jan Kapras, kritik a dramaturg Národního divadla František Götz, básník a literární kritik Miroslav Rutte, spolubojovníci z legií generál Jan Syrový a spisovatel Josef Kopta a v neposlední řadě básníci a kamarádi František Halas, Jan Čarek a Jaroslav Seifert.⁵ Po levé straně rakve šli Josef Kopta,

² HALAS, František, *Ladění. Básně 1937–1941*, Praha 1942.

³ Dopis Františka Halase Hanuši Jelínkovi ze dne 27. září 1940; in: HALAS, Jan – KUNDERA, Ludvík, František Halas, *Dopisy*, Praha 2001, s. 163.

⁴ Fotografie katafalku s Medkovými ostatky viz *Národní politika*, 28. 8. 1940, s. 8.

⁵ HEJL, Alexander, *Legionářská literatura autorů bojujících v Rusku*, in: Literární archiv, č. 40, 2008, s. 159.

František Halas, Jan Čarek a Jaroslav Seifert, po pravé Josef Hora, Zdeněk Kalista, František Lazecký a R. I. Malý.⁶ Po smuteční slavnosti rakev odvezli na Olšanské hřbitovy, kde ji uložili do rodinné hrobky,⁷ na Olšanech pronesli smuteční řeči Zdeněk Kalista a Josef Hora, který řekl: „Pro silné srdce vždy se cesta najde, řekl jsi. Teď stojíme nad poslední zastávkou tvé pozemské cesty. Postavy tvého díla tě opouštějí a zůstávají s námi, spolu s city, jež jsi v nás vzbudil. Kdosi jiný než my klade věnec ticha a smíru kol tvé hlavy. V pomíjivých dnech jsi myslel na věčnost, na její řád a pravdu a světlo. Buď s Bohem na jejím prahu, ty, srdce tak bohaté na život!“⁸ O den později ráno v devět hodin odsloužil zádušní mši za Rudolfa Medka v bazilice svatého Václava na Smíchově Msgre. Jan Pauly, který byl i na středečním pohřbu na Olšanských hřbitovech. Jan Pauly představoval významnou postavu meziválečné katolické církve v Čechách, sloužil jako arciděkan v Praze na Smíchově právě v kostele sv. Václava a jako zvláštní arcibiskupský kapitulní komisař pro kolegiátní kapitulou sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi, současně byl vyznamenán hodností apoštolského pronotáře římské církve a byl Antonínem Švehlou navrhován jako pražský arcibiskup.

U příležitosti zádušní mše vydala rodina dvojlist, který obsahoval Medkovu podobiznu z útlého mládí a úryvek z jeho básně *Pro velikou lásku*.⁹ Ještě tentýž týden se v denním tisku objevovaly kondolence a nekrology, jeden z mnoha Medkových nekrologů napsal do časopisu *Obnova* Jaroslav Durych.¹⁰ Bilančním nekrologem v *Národních listech*, které v předchozích letech otiskly mnohé Medkovy polemické výpady i výzvy k obraně vlasti, se přihlásil kritik Miroslav Rutte, poslední řádky nekrologu vydaného pod názvem *Za básníkem mužství a mužnosti* zní: „Básník-voják dobojoval svůj boj a vrátil se do náručí své milované matky. Kěž je měkká jeho

⁶ Viz fotografie in: MEDEK, M., *Texty*, Praha 1995, s. 308.

⁷ *Národní politika*, 25. srpna 1940, s. 8.

⁸ *Národní listy*, 29. 8. 1940, s. 3.

⁹ *Národní politika*, 30. 8. 1940, s. 6.

¹⁰ PUTNA, Martin C., *Jaroslav Durych*, Praha 2003, s. 39.

Srdce tak bohaté na život

unavenému srdci!“¹¹ Společně s nekrologem vyšla fotografie předčasně zestárlého Rudolfa Medka v civilním obleku.

Syn Ivan (narozen 13. července 1925) na otcovu smrt vzpomínal s odstupem času takto: „Ráno pak musel do nemocnice, a tam druhého dne zemřel na zánět pobřišnice; v té době to byla nevyлéčitelná nemoc. Mně bylo patnáct let. Tím pro mne skončila etapa bezstarostného dětství.“¹² Nešťastné Evě Medkové-Slavíčkové zůstali po manželovi dva dospívající synové, staršímu Ivanovi bylo patnáct a mladšímu Mikulášovi necelých čtrnáct let, navíc se ocitla v nepřilíš dobré finanční situaci, vdovský důchod byl minimální. Ivan se v průběhu druhé světové války stal zapáleným vyznavačem vážné hudby a to mu zůstalo i nadále, spolupracoval s Václavem Talichem, po osvobození obviňovaným z kolaborace, a Českým komorním orchestrem nebo Českou filharmonií, pokoušel se studovat konzervatoř (skladatelství), ale únor 1948 jeho studia předčasně ukončil. Věnoval se hudební publicistice, v roce 1968 vstoupil do Československé strany lidové, ke katolicismu měl vnitřně vždy blízko, ale po v září téhož roku z ní hned vystoupil. Následně se uchytil v Supraphonu, ale odtud byl vyhozen v roce 1977 poté, co podepsal Chartu 77, pracoval jako sanitář, umývač nádobí a byl stále pod dohledem tajné policie. Po několika brutálních výsleších se rozhodl v roce 1978 emigrovat do Rakouska, spolupracoval například s Hlasem Ameriky nebo s křesťanskou organizací Opus bonum. Po převratu 1989 byl nakrátko poradcem České filharmonie a předsedou Federální rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Mezi roky 1993 a 1998 se pohyboval v blízkosti prezidenta Václava Havla, nejdříve jako ředitel Odboru vnitřní politiky a posléze jako kancléř Prezidentské kanceláře. Zemřel po vleklých zdravotních problémech 6. ledna 2010 v nedožitých pětáosmdesáti letech.¹³

Mikuláš Medek, narozený 3. listopadu 1926, neopustil podobně jako jeho bratr umělecký prostor, který před ním okupovali jeho dědeček, vynikající malíř Antonín Slavíček, se kterým se ale nikdy nesetkal, a otec Rudolf Medek.

¹¹ *Národní listy*, 23. 8. 1940, s. 3.

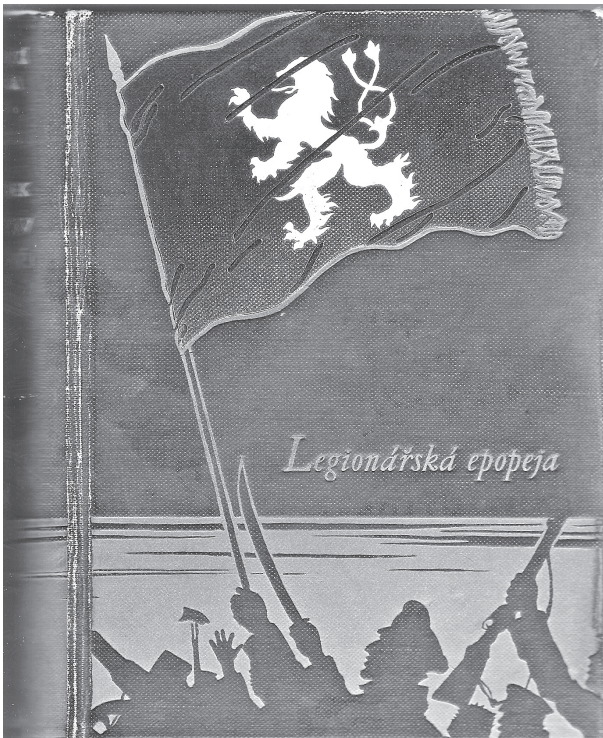
¹² MEDEK, Ivan, *Děkuji, mám se výborně*, Praha 2005, s. 27–28.

¹³ Týž, *Malinký peníz na jeden telefonát do nového života. V rozhovoru s Petrem Kotykem*, České Budějovice 2010.

Tak trochu první i poslední kapitola

Mikuláš Medek se rozhodl stát malířem, byl studentem Františka Muziky a Františka Tichého, ale studia z politických důvodů nedokončil. Po celá padesátá léta pracoval na drobných grafikách na zakázku, jinak tvořil pro vlastní potěšení, nesměl vystavovat ani oficiálně prodávat, vystavoval proto „tajně“. První soubornější výstavu mohl uspořádat až v roce 1964. Podařilo se mu získat velké zakázky pro výzdobu kanceláří československých aerolinií na několika místech světa. V sedmdesátých letech nepřestával tvořit, zabýval se knižní grafikou, ale již trpěl rozvinutou formou cukrovky, která mu ztěžovala práci i každodenní život, zemřel 23. srpna roku 1974 v pouhých osmačtyřiceti letech.

Jejich otec Rudolf Medek fakticky zmizel z českých dějin (a na dlouho i z těch kulturních) se svou smrtí. Poválečná třetina československá

Potah Medkovy Legionářské epopeje, jíž tvoří celkem pět knih

Srdce tak bohaté na život

republika, pozvolna směřující k sovětskému totalitnímu vzoru, nebyla nakloněna legionářskému spisovateli, který byl již za svého života oprávněně obviňován ze silně pravicových názorů, a tak se začal vytrácet, respektive jeho obraz začal být deformován. Medek je zvláštní postavou české literatury, kultury i širších dějin. Umělecky vyrůstal na dekadentních stylizacích obklopujících *Moderní revue* a na symbolizmu, aby jeho kariéra vzala zcela jiný směr s vypuknutím první světové války. Básníkem zůstal Medek až do smrti, ale popularitu mu zajistilo jeho dílo prozaické, zejména mnohokrát vydávaná pentalogie *Legionářská epopėja*, za kterou opakovaně obdržel Státní cenu za literaturu. Medek vstoupil do oblasti divadelního dramatu, i když nutno podotknout, že jeho stěžejní divadelní hra *Plukovník Švec* mnoho chvály od uměleckých kritiků nezískala a z hlediska kvality se stěží může měřit s legionářskými dramaty o něco staršího Františka Langerera. Osud Rudolfa Medka je v mnoha ohledech podobný osudům legionářské literatury, která dosáhla prvního vrcholu v druhé polovině dvacátých let. Jako druhý vrchol legionářské literatury je možno vnímat období těsně před rokem 1938, kdy legionářští autoři reagovali na ohrožení republiky množstvím vlastenecky pojatých textů a nakladatelství novými vydáními nejznámějších děl.

Po rozháraném čase roku 1938 a počátku 1939 ustoupil Medek do pozadí. Důvodem byl nejen jeho rozchod s českou společností a politikou, ale též zásadní zdravotní problémy a obavy, aby jeho předchozí nacionalistické názory nebyly využity okupačním režimem nebo kolaborantskými organizacemi. Není vůbec překvapivé, že Medkovo dílo bylo rozhodnutím tiskového odboru předsednictva ministerské rady odstraněno z knižního obchodu k 27. březnu 1940, stejný osud potkal díla Nezvalova, Langerova, Raisova nebo Kischova. V tzv. zelené knize zakázaných publikací byli Medek a jeho knihy uvedeni hned na třinácti místech, což ho řadilo do nejvyšších míst pomyslného žebříčku neoblíbenosti u protektorátních a říšských úřadů.¹⁴ V roce 1944 vyšla Medkova báseň *Živý kruh* ve Velké

¹⁴ POLÁČEK, Václav (red.), *Knihy a národ 1939–1945. Rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947*, Praha – Litomyšl 2004, s. 96, 140.

Británii péčí Vojenské katolické duchovní služby v edici *Mrtví živým*.¹⁵ Když Rudolfův bratr Jaroslav v roce 1940 (několik měsíců po Rudolfově úmrtí) psal v *Národní politice* o plánu umístit na rodný dům Rudolfa Medka v Hradci Králové pamětní desku a zahájit tradici kulturních událostí ve stylu *Jiráskova Hronova* pod názvem *Medkův Hradec Králové*, asi netušil, že k tomu nikdy nedojde.¹⁶ Ve stejném roce vydal Medkův dobrý přítel František Tichý jako soukromý tisk v Hradci Králové dva fejetony, které básník publikoval v *Osvětě lidu* v dubnu a květnu 1914. Oba fejetony spojené názvem *Poznámky o Hradci kulturním* se soustředily na jeho rodné město jako na kulturní centrum východní Čech,¹⁷ František Tichý to okomentoval v úvodu: „Vydáním těchto ranných a jinak dnes neznámých prací Medkových chceme připomenout také 22. srpen 1940, den úmrtí padesátiletého básníka, jehož mladé, upřímné a oddané srdce milovalo tolik své rodné město, jak o tom nejlépe svědčí obsah prací těchto.“¹⁸

V období 1945–1950 Medkovy spisy v mnoha knihovnách zůstávaly, aby posléze opět mizely. Zásadní směrnici byl tzv. seznam č. 2 vydaný pracovníky Ústavu dějin KSČ v roce 1953, nalézalo se tam celé Medkovo dílo označené jako součást legionářské literatury, a tudíž závadné, a bylo určeno k vyřazení z lidových knihoven. Legionářská literatura byla pojmána jako součást protisovětské legendy společně s knihami ruských emigrantských autorů.¹⁹ Spolu s Rudolfovými knihami byly vyřazeny i knihy jeho bratra Jaroslava, oba bratři s dalšími legionářskými autory (Kopta, Langer, Rudolf Vlasák nebo Adolf Zeman) se objevují i na Seznamu nepřátelské, závadné, zastaralé a nežádoucí literatury z roku 1954.²⁰ Současně bylo rozhodnuto, že z knihoven má zmizet i román Evy Medkové-Slavičkové *Návrat Martina*

¹⁵ MEDEK, Rudolf, *Živý kruh*, bez udání místa vydání (Anglie) 1944.

¹⁶ *Národní politika*, 10. 10. 1940, s. 2.

¹⁷ *Osvěta lidu*, roč. 19, č. 28, s. 2–3; *Osvěta lidu*, roč. 19, č. 32, s. 1–4.

¹⁸ MEDEK, R., *Poznámky o Hradci kulturním*, Hradec Králové 1940.

¹⁹ ŠÁMAL, Petr, *Soustružníci lidských duší. Lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých let (s edicí seznamů zakázaných knih)*, Praha 2009, s. 57–59, 86–87; celý seznam tamtéž, s. 467–514.

²⁰ Tamtéž, s. 219–466.

Srdce tak bohaté na život

Holce.²¹ Co se s takovými vyřazenými knihami stalo? V některých případech byly přemístěny do veřejně nepřístupných fondů určených ke studiu provedenými badateli, obvykle ale skončily ve stoupe, byly odevzdány do sběru a na získaný materiál měly být vytištěny knihy „kvalitnější“.²²

Nedlouho po skončení druhé světové války napsal o Medkovi Jaroslav Kunc větu, která byla už za první republiky často (třeba v trochu jiném výběru slov) s Medkem dávána do souvislosti: „Z dekadentního estétství vysvobodilo Medka vojáctví, které se mu stalo osudem jak v životě, tak v tvorbě.“²³ Již v poválečných letech objevujeme Rudolfa Medka vnímaného jako exponenta českého pravičáctví nebo přímo fašismu. Byl spojován se smutnými antihrdiny typu Jana Syrového a Radoly Gajdy. Byl by také zatčen a vláčen po soudech a novinami, pokud by přežil válku? Je více než pravděpodobné, že by jeho zoufalé a vzteklé komentáře z období druhé republiky byly záminkou k problémům v nekompromisním období těsně poválečného Československa. Přesto ještě v roce 1946 vydává Bohuslav Hendrich opětovně *Lví srdce* s portrétem Rudolfa Medka na přebalu (dřevoryt Františka Koblihy).²⁴ Toto pozměněné vydání *Lvího srdce* bylo rozšířeno o několik básní ze sbírky *Živý kruh* a další příležitostné básně jako například *Maršálu Fochovi*. V úvodní poznámce vydavatel označuje Rudolfa Medka za „básníka hrdinství, cti a odpovědnosti k příštím generacím“.²⁵

Lukáš Kašpar v knize o českém filmu za protektorátu uvádí výpověď Václava Binovce obviněného z kolaborace s okupanty, v níž tento předválečný i protektorátní režisér účelově tvrdil, že na základě Medkových a Koptových (!) legionářských románů obdivoval Gajdu, a to ho v roce 1926 přivedlo do Národní obce fašistické (NOF).²⁶ I pouhá přítomnost

²¹ Tamtéž, s. 421.

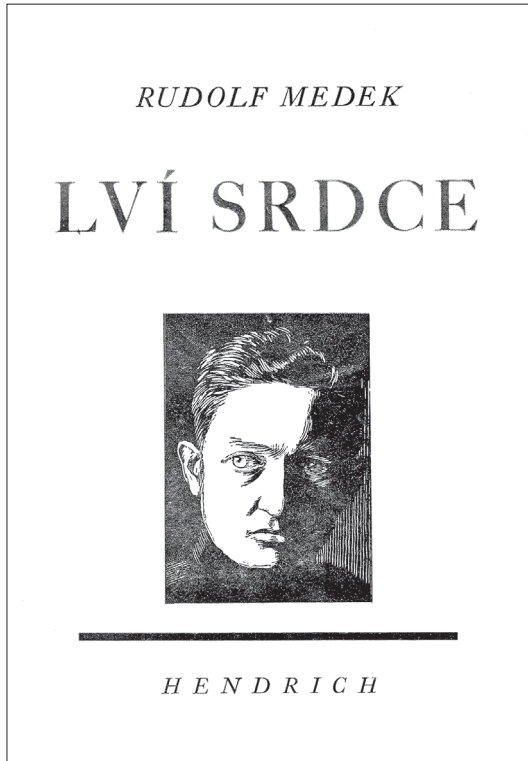
²² Tamtéž, s. 62n.

²³ KUNC, Jaroslav, *Slovník soudobých českých spisovatelů*, I. díl, Praha 1945, s. 543.

²⁴ MEDEK, R., *Lví srdce. Básně 1914–1918*, Praha 1946.

²⁵ Tamtéž, úvod nakladatele.

²⁶ KAŠPAR, Lukáš, *Český hraný film a filmaři za protektorátu. Propagace, kolaborace, rezistence*, Praha 2007, s. 451. Jako součást protibolševické propagandy měl být natočen *Plukovník Švec*, na jaře 1944 požadoval Anton Zankl, aby ředitel Nationalfilmu

Portrét Rudolfa Medka od dřevorytce Františka Koblíhy

a promluva na Medkově pohřbu mohla zhoršit kádrový profil v hysterické náladě po druhé světové válce, básník a historik Zdeněk Kalista, jak už bylo výše zmíněno, pronesl řeč na Medkově pohřbu, a to mělo být důkazem jeho kolaborace a obdivu k fašismu za války. Kalista reagoval na nařčení

Feix tento film natočil: „Oni dali peníze. Já dělal smlouvy. S herci a všelijakými poradci, spousty smluv. Kožík psal námět, ale s tím jsem byl domluven. Pěkně to odbyl a šel od toho pryč [...] Nejdřív jsem žádal, aby mi jako odborné poradce pustili čtyři až pět generálů, pak zas jsem žádal o takových sedm set chlapů, které musím obléknout a dát jim vintovky, exteriéry jsme si vymysleli až u Prešova [...] pak už se blížil konec války,“ líčí obstrukce při realizaci Feix v článku *Jak byl znárodněn československý film*, in: Tamtéž, s. 101, 364.

Sbírka Lvi srdce obsahuje výbor z Medkových básní vytvořených za války

bez váhání: „Vysvětlil jsem, že Medek nebyl žádný fašista, nýbrž nacionalista, který za první světové války dovedl pro svůj nacionalismus jako jeden z prvních příslušníků československých legií na Rusi riskovat život, a poukázal jsem na to, že moje řeč nad mrtvým legionářem, kterého jen nemoc zachránila před internací v nacistickém koncentráku, byla – stejně jako současně s ní pronesená pohřební řeč Horova – spíše projevem statečnosti a jako taková publikem chápána.“²⁷ Podobně jako Kalista na tom byl František Halas, kterého komunistický tisk v padesátých letech očerňoval

²⁷ KALISTA, Zdeněk, *Po proudu života II*, Praha 1997, s. 556.

v souvislosti s tím, že se scházel s Bedřichem Fučíkem, Janem Zahradníčkem a Medkem, Halase se zastal například Josef Palivec.²⁸

Jiří Hlušíčka v úvodu k publikaci *K úloze československých legií v Rusku* (1953) zařazuje Medka mezi prvorepublikové fašisty společně s Gajdou a Syrovým, jehož slávu „zborovského Žižky“ překrylo podání ruky Adolfu Hitlerovi na Pražském hradě.²⁹ Jaromír Hořec na stejném místě „fašistickou skupinu“ okolo Medka rozšiřuje o Sergeje Vojcechovského, Stanislava Čečka, Karla Kutlvašra a Lva Prchalů.³⁰ Eva Medková a Mikuláš Medek vystoupili v roce 1948 z komunistické strany (vstoupili do ní v nadšení v roce 1945) v reakci na nevybíravý útok komunistického literáta Josefa Rybáka na Rudolfa Medka (spolu s ním osočil i Jaroslava Durycha a Bedřicha Fučíka) v článku *S lidem své země*, který byl otištěn v Rudém právu.³¹

Rudolf Medek a ostatní legionářští autoři byli okrajově připomenuti v období „tání“ v letech 1967–1968, ale například Antonín Kratochvíl hořce tvrdí, že „umělecky silná česká i slovenská legionářská literatura“ byla opomíjena i tzv. obrodným hnutím v Československu té doby i soudobými a pozdějšími exilovými nakladatelstvími.³²

Marxistická literární historie Medkovi přidělila nálepku buržoazního legionářského autora se sklonem k podpoře fašistických idejí a nebyla mu schopna odpustit militantní protisovětské názory a postoje, nemluvě o podpoře ruských „bílých“ emigrantů. Toto vnímání výstižně shrnul Vladimír

²⁸ Josef Palivec v *Obraně Františka Halase* citoval známý výrok Jiřího Tauerera z II. spisovatelského sjezdu (1956): „Ne Julius Fučík, ale Bedřich Fučík, ne S. K. Neumann, ale Jan Zahradníček a generál Medek se stali štamgasty Halasovými...“ PALIVEC, Josef, *Prózy. Listy z vězení. Pozdravy přátel*, 1996, s. 163, srov.: SAK, Robert, *Život na vidrholci. Příběh Bedřicha Fučíka*, Praha – Litomyšl 2004, s. 266–268.

²⁹ HLUŠIČKA, Jiří – MUŠKA, Jiří – HOŘEC, Jaromír, *K úloze československých legií v Rusku*, Praha 1953, s. 7. Stejný stisk ruky vnímal jako důkaz Syrového inklinaci k fašismu Vlastimil Vávra v doslovu ke Kaplického Gornostaji; VÁVRA, Vlastimil, *Československé vojenské hnutí v Rusku za první světové války*, in: KAPLICKÝ, Václav, *Gornostaj*, Praha 1982, s. 196.

³⁰ HLUŠIČKA, J. – MUŠKA, J. – HOŘEC, J., c. d., s. 143.

³¹ Viz dopis Evy Medkové-Slavíčkové Ústřednímu výboru KSČ ze dne 15. srpna 1948, in: MEDEK, M., *Texty...*, s. 411–412.

³² KRATOCHVÍL, Antonín, *Žalují II. Vrátit slovo umlčeným*, Praha 1990, s. 210.

Srdce tak bohaté na život

Kovářík v *Literárních toulkách po Čechách*: „Další hradecký rodák Rudolf Medek neblaze proslul jako autor legionářských románů, dramát i veršů, stojících ostře proti socialistické revoluci a sovětskému státu. Příčinil se o vytvoření legionářské legendy v duchu buržoazního nacionalismu a v letech třicátých snadno přešel na pozice protipokrokové a fašistické.“³³

V pamětech Františka Halase staršího (otce básníka Františka Halase), vydaných v roce 1977, je Medek v Rusku líčen jako bezskrupulózní a pokrytecký demagog, který touží jen po moci a slávě.³⁴ Literární historik Radko Pytlík v monografii o Jaroslavu Kratochvílovi nazval jednu kapitolu *Mohutný sen* v příznané návaznosti na Medkovo legionářskou pentalogii, kterou zároveň odsuzuje: „Fabulační schéma románu připomíná neblaze proslulou bulvární literaturu; zachycuje parodickým způsobem pád romantického rusofilství [...] Za operetou, bláznivou i legendární, se skrývá střízlivá skutečnost, plná tragických nedorozumění a zbytečných lidských obětí.“³⁵ Radko Pytlík mimo jiné Medka obviňuje skrze jeho účast v Zatímním výkonném výboru z aktivní účasti na rozpoutání války se sověty.³⁶ Jako dosti vedlejší postava a jen skrze hru *Plukovník Švec* se Rudolf Medek objevuje v předmluvě k sebraným divadelnickým textům Františka Langerera (vydáno 1985). Je možná paradoxní vzhledem k době vzniku předmluvy, že Medkovo pojetí legionářství je zde sice stavěno do opozice proti tomu Langerovu (v pozadí jako kánon stojí názory Klementa Gottwalda), ale není demonizováno, jako k tomu často docházelo v předchozím normalizačním období nebo v padesátých letech.³⁷

³³ KOVÁŘÍK, Vladimír, *Literární toulky po Čechách*, Praha 1984, s. 189–190.

³⁴ HALAS, František st., *Bez legend*, Praha 1977.

³⁵ PYTLÍK, Radko, *Jaroslav Kratochvíl. Literární osobnost a dějiny*, Praha 1980, s. 81n; srov.: „V zájmu této tendence byl umělecký obraz přizpůsoben abstraktnímu a patetickému ideálu vojenského hrdinství. V duchu nepravdivého schematického pojetí vytváří Medek svůj vojenský idol, typ vojáka řízného a nepolitického, jemuž je demokratické zřízení vojska jen prázdnou ‚žvanírnou‘... Román je v některých částech pouze snůškou disputací o škodlivosti politického myšlení ve vojsku...“ Tamtéž, s. 148–149.

³⁶ Tamtéž, s. 83.

³⁷ KUDĚLKA, Viktor, *Divadelníkem z vlastní vůle*, in: Týž (ed.), LANGER,

Zvláštní pohled na Rudolfa Medka a jeho uměleckou tvorbu prezentoval Ladislav Štoll, když ho srovnával s legionářským autorem, který stál na opačném křídle ideologického uvažování: „Uvědomělý marxista spisovatel Jaroslav Kratochvíl může například pravdivě v legionářském románu pochopit a zobrazit postavu typu Rudolfa Medka, avšak Rudolf Medek, i kdyby si oba byli uměleckým nadáním rovni, nemůže ve svém legionářském románu pochopit, pravdivě zobrazit postavu typu Jaroslava Kratochvíla.“³⁸ Ukazuje se, že Medek, ač postava v té době – na konci padesátých, let – proskribovaná, nebyl zapomenut alespoň jako protiváha marxisticky uvědomělých autorů. Je důležité podotknout, že citát pochází ze Štollova projevu s názvem *Literatura a kulturní revoluce* na celostátní konferenci Svazu československých spisovatelů z počátku března 1959.³⁹

Medek je přítomen v období 1940–1989 spíše svou absencí. Příkladem může být životopis básníka Josefa Hory z pera Jarmily Mourkové, který vyšel v roce 1981 v edici *Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*.⁴⁰ Medek se v knize objevuje na pouhých dvou místech, v jednom případě v negativním kontextu, podruhé v již pozitivním, ale tehdy jen jako jedno z mnoha jmen. Medkovo a Horovo setkávání a nepochybné přátelství je v knize zcela opominuto. Ve stejné edici vyšel životopis dalšího Medkova souputníka Viktora Dyka z pera Jaroslava Meda, i tam se Medek objevuje pouze dvakrát, a to jen tak mimochodem.⁴¹ Rudolf Medek v letech 1947–1990 mohl knižně vyjít pouze v exilu, například curyšská Konfrontace vydala ve Vilímkově úpravě *Mohutný sen* v roce 1980.⁴²

Po převratu 1989 Medkovy knihy zůstávají ve velké míře opomíjeny. V každém případě však nelze souhlasit s názorem literárního historika

František, *Divadelníkem z vlastní vůle. Výbor z prací o divadle a dramatu*, Praha 1985, s. 14.

³⁸ ŠTOLL, Ladislav, *Umění a ideologický boj I (1945–1959)*, Praha 1972, s. 224.

³⁹ Tamtéž, s. 202–258.

⁴⁰ MOURKOVÁ, Jarmila, *Josef Hora*, Praha 1981.

⁴¹ MED, Jaroslav, *Viktor Dyk*, Praha 1988; srov.: zcela negativní obraz R. Medka v POHORSKÝ, Miloš, *Portréty a problémy. Literárněhistorické interpretace*, Praha 1974, s. 276.

⁴² MEDEK, R., *Mohutný sen*, Curych 1980.

Přebal knihy Mohutný sen, jednoho z děl Legionářské epopeje

Martina Kučery, který Medkovu prozaickou tvorbu považuje vlastně za podřadnou, možná přesnější označení by bylo poplatnou době vzniku a didaktickému účelu, který si Medek sám vytyčil.⁴³ Oproti tomu Ladislav

⁴³ KUČERA, Martin, *K zrodu, rozvoji a skonu legionářské literatury*, in: Literární archiv, č. 40, 2008, s. 23n. Kučerova přehledová studie se bohužel nevyhnula chybám. Některé chyby jsou úsměvné, jako například ta, že hlavní postavou Medkovy knihy pro mládež *Kolja Mikulka* je medvídek (tamtéž s. 23), ve skutečnosti se jedná o ruského sirotka. O něco zavádějící je domněnka o tom, že Karel Fibich pentalogii *Povstalci* reagoval na Medkovu *Legionářskou epopeju*, a navíc tvrzení, že Fibich byl předlohou pro figurka Kódlá (tamtéž, s. 26) srov.: TIKAL, J. K., *Pan Kódl jde ke Zborovu*, in: MEDEK, R. (ed.), *Za domovinu. Legionáři československé mládeže*, Praha nedatováno, s. 89–98.

Soldán považuje Medkovy legionářské romány za jeho nejvýznamnější a zřejmě umělecky nejkvalitnější dílo.⁴⁴ Knižně po převratu vyšla pouze novela *Nejhodnější děvče z Groenendaelu* a výběrová básnická sbírka *Odvrhnutý básník* připravená k vydání Vladimírem Justlem a Ivanem Medkem;⁴⁵ je příznačné, že grafická podoba obálky *Odvrhnutého básníka* je podobná úpravě vydání *Lvího srdce* z roku 1946. Samostatných básní a dalších textů vyšlo též minimum – báseň *Přísaha* v časopise *Tvar* nebo *Svatý Václave* v *Katolickém týdeníku*.⁴⁶

Opomíjení nebo nepochopení Rudolfa Medka pokračuje i v 21. století. Jak jinak by se dala vysvětlit skutečnost, že v jinak objevené knize *Rod v memoárech*, která se soustředila na Hradec Králové posledních desetiletí 19. a prvních desetiletí 20. století skrze memoárovou literaturu, se sice objevují Rudolfův otec Václav a bratr Jaroslav, ale nikoliv Rudolf. Ač jeho vzpomínky na předválečný Hradec lze považovat za zajímavé a zmiňovaná kniha se memoáry ohledně Hradce Králové zabývá především,⁴⁷ opominutí navíc ústí v nepřesné tvrzení, že dekadence a její „vlajková loď“, publikační platforma *Moderní revue*, nebyla v Hradci Králové téměř vůbec vnímána.⁴⁸

Vojenský historický ústav uspořádal v roce 2007 výstavu *Rudolf Medek – Voják*, na kterou navazovala výstava *Lví srdce, Rudolf Medek – spisovatel* organizovaná Památkem národního písemnictví, Vojenským historickým ústavem a Vojenským ústředním archivem.⁴⁹ V roce 2010 pak připravili

⁴⁴ SOLDÁN, Ladislav, ... *Válka, která zrodila i krásu...*, in: Literární archiv, č. 40, 2008, s. 63n.

⁴⁵ MEDEK, R., *Nejhodnější děvče z Groenendaelu*, Třebíč 1999; JUSTL, Vladimír – MEDEK, Ivan (eds.), *Rudolf...*, Ivan Medek vzpomínal, že k sestavení výběru z otcových básní ho vyzýval už za války Zdeněk Kalista, ale poválečná politická situace vydání samozřejmě nedovolila; MEDEK, I., *Děkuji...*, s. 34–35.

⁴⁶ *Tvar*, roč. 2, č. 45, 1991, č. 45, s. 10; *Katolický týdeník*, roč. 6, č. 39, 1995, s. 16.

⁴⁷ FILIPOWICZ, Marcin – ZACHOVÁ, Alena, *Rod v memoárech. Případ Hradec Králové*, Červený Kostelec 2009.

⁴⁸ FILIPOWICZ, M. – ZACHOVÁ, A., c. d., s. 100.

⁴⁹ KAŠPAR, Jan – KOLAŘÍK, Karel (eds.), *Rudolf Medek a Moderní revue*, in: Literární archiv, č. 40, 2008, s. 227.

Srdce tak bohaté na život

Ivan Malý se Stanislavem Slavíkem výstavu *Rudolf, Ivan a Mikuláš Medkovi* v cyklu *Ideje a idealisté* v Národním muzeu v Praze. O rodině Medků (a Slavičků) byl natočen šestidílný televizní seriál, kterým jako vypravěč provázal Ivan Medek. Na domě číslo 8 v ulici *Nad stolou* byla Rudolfovi Medkovi 11. listopadu 2008 odhalena pamětní deska.⁵⁰

Ve čtvrtém svazku *Dějiny české literatury* (1995) se objevuje několik poznámek k tvorbě Rudolfa Medka, kdy autoři jednotlivých příspěvků hodnotí zejména uměleckou úroveň jeho básní. Zdeněk Pešat v kapitole o poezii v letech 1918–1929 Medka zařazuje do tzv. legionářské poezie a píše o jeho sbírkách *Lví srdce* a *Živý kruh*, že zůstaly „... bez hlubší básnické hodnoty...“⁵¹ Podobně Eva Strohsová ve stati o próze téhož období nehodnotí Medkovu legionářskou prózu nijak zvlášť kladně.⁵² Zcela opominut nezůstal ani na regionální úrovni, vždyť patřil a patří k významným královéhradeckým rodákům, v roce 2010 vydala knihovna Hradce Králové k sedmdesátému výročí jeho úmrtí a stovcátému výročí narození *Výběrovou personální bibliografii*.⁵³ Lze připomenout i několik novinových článků v regionálním tisku.⁵⁴ Hned v roce 1990 vyšel v *Literárních novinách* rozhovor s Ivanem Medkem, kde byl jeho otec vlastně hlavní otázkou, článek byl doplněn básní *Nad propastmi světa* ze sbírky *Láska a smrt*.⁵⁵

Nadační fond angažovaných nestraníků uděluje od roku 2008 *Cenu Rudolfa Medka* osobám, které přispěly zásadním způsobem k prohloubení česko-ruských vztahů ve 20. století, Vojenský historický ústav v Praze, následovník Památníku osvobození, uděluje *Památní medaili Rudolfa Medka* osobám, které se nějakým způsobem zasloužily o zviditelnění instituce.

⁵⁰ http://www.praha.eu/jnp/cz/home/mestske_casti/praha_7/deska_legionari_Medkovi.html.

⁵¹ Kol. autorů, *Dějiny české literatury IV. Literatura od konce 19. století do roku 1945*, Praha 1995, s. 185.

⁵² Tamtéž, s. 227.

⁵³ BENÝŠKOVÁ, Jmila, *Rudolf Medek a Hradec Králové. Výběrová personální bibliografie k 120. výročí narození a 70. výročí smrti*, Hradec Králové 2010.

⁵⁴ *Hradecký deník*, 25. 4. 2009, http://hradecky.denik.cz/zpravy_region/legionar_medek20090424.html.

⁵⁵ *Literární noviny*, roč. 1, č. 20, 1990, s. 7.

Zcela na odlišné straně stojí časopis a web *Národní myšlenka*, který se tu a tam k údajnému Medkovu odkazu hlásí.

Vesnický učitel, básník a voják, který to dotáhl až k hodnosti prvorepublikového generála, si vysloužil málo životopisných studií. Studie Jitky Zabloudilové a Petra Hoffmana z poloviny devadesátých let zůstaly jen stručnými, ač důležitými, nástiny Medkova životopisu, ke kterému se stejná autorská dvojice vrátila ještě v roce 2008.⁵⁶ Vojenský historik Jiří Fidler načrtl Medkův životopis v knize zabývající se prvorepublikovými generály-legionáři,⁵⁷ u ostatních historiků nepřekročil zájem o Medka a jeho díla slovníková hesla nebo poznámky v rámci studia odkazu někoho jiného. Výjimkou je životopis (2011) z pera britské historičky českého původu Katyi Kocourek.⁵⁸

Tato kniha bohužel skrývá největší problém již v názvu samotném, resp. v podtitulu. Jsem si jist, že vytvořit *politický životopis* osobnosti, která politikem nebyla, je nemožné. A tato nesprávná premisa se ke škodě biografie proplétá celou knihou. Medkova činnost v odbojových politických strukturách za první světové války v Rusku, a následně jeho amatérské a více emotivní než politickým kalkulem podložené vstupy do politické žurnalistiky a národnostní propagandy, jsou komplementární s jeho básnickým založením, touhou být považován za vojáka. Domnívám se, že není možné Medka vykládat jen jako vojáka nebo jako básníka, nebo dokonce jako politika. Medkovo zklamání z politiky pramenilo například z toho, že ji příliš nechápal. Jeho ideologizovaný pohled na svět, idealistické vlastenectví a neodmyslitelná emotivnost spojená s mnohokrát deklarovaným

⁵⁶ ZABLOUDILOVÁ, Jitka – HOFMAN, Petr, *Pozůstalost Rudolfa Medka*, in: *Historie a vojenství*, roč. 43, č. 5, 1994, s. 172–175; tíž, *Rudolf Medek*, in: *Historie a vojenství*, roč. 43, č. 6, 1994, s. 133–157; tíž, *Mezi múzou a zbraní: příběh Rudolfa Medka*, in: *Literární archiv*, č. 40, 2008, s. 83–100.

⁵⁷ FIDLER, Jiří, *Generálové legionáři*, Brno 1999, s. 167–181.

⁵⁸ KOCOUREK, Katya, *Čechoslovákista Rudolf Medek. Politický životopis*, Praha 2011. Není to jediný pohled na Rudolfa Medka od stejné autorky, srov.: táž, *The Czechoslovak Legionary Tradition and the Battle Against the „Beneš Doctrine“ in Czech Historiography. The Case of General Rudolf Medek (1890–1940)*, in: KOPEČEK, Michal (ed.), *Past in the Making. Historical Revisionism in Central Europe after 1989*, Budapest – New York 2008, s. 97–127.

Srdce tak bohaté na život

odporem k politickým hádkám a jednáním ho úzce s politickým děním provazovaly, ale spíše jako glosátora, kritika, ideologa než jako politika. Nelze jinak než souhlasit s tím, že Rudolf Medek byl „zapomenutou tvář“ první republiky, a toto tvrzení lze dovést k přirovnání: Medka popisovat jako politika a vytvářet jeho politický životopis je jako vnímat první československou republiku pouze z hlediska vývoje politického života. Možná důležité, ale zcela jednostranné.

Medek se za téměř osmdesát let od úmrtí proměnil v bezkrevnou postavu bez hlubšího prokreslení charakteru, snad možná podobnou těm, kterými dle kritiků zalidňoval své romány. Schématickou figurou, která nese pouze odznaky veřejné existence: vlastenec, hrdina, fašista, básník, generál atp., ale která není zasazena do kontextu doby a je pojmána právě skrze stereotypy. Stereotypy, které se opakovaně objevují jak v hanopisech let 1945–1989, tak v (někdy) pochvalných výkřicích doby pozdější a do určité míry i ve výše zmíněných životopisných studiích. Obraz Rudolfa Medka je zatím odtržen od prostoru a času, v němž existoval. Následující kniha si ani neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem postihnout osobnost Rudolfa Medka, ani do všech podrobností popsat jeho dobu a prostor, v němž se pohyboval. Cílem knihy je vytvořit plastický obraz několika zásadních prvků, které Medkům odkaz následují a mnohdy spíše zamlžují, než zaostřují. Tato kniha není výsledkem bádání na poli literární historie, mnohem více inklinuje ke kulturním dějinám, zaměřuje se více na (osobní, kulturní a v konečném důsledku i na veřejné, možná politické) souvislosti Medkova života a tvorby než na detailní a erudovaný rozbor jeho rozporuplného literárního díla, k čemuž se necítím být povolán. Obecně neodmítám tvrzení F. X. Šaldy, že „... je něco jiného přímý výrok básníkův, a něco jiného slovo některého z jeho figur v dramatické nebo románové skladbě...“ Šalda se samozřejmě nedotýkal Medka, ale jedné věty pronesené figurou Goetheho *Fausta*.⁵⁹ U Rudolfa Medka a jeho románů (nebo básní a dramat) se však zdá, že Šaldova věta je popřena realitou. S vědomím nutnosti kritického pohledu na věc, i s vědomím Šaldova skepticismu, přesto využívám promluvy románových postav, abych ilustroval některé Medkovy názory.

⁵⁹ ŠALDA, F. X., *Zápisník VI. 1932–1933*, Praha 1993, s. 84.

Ve dvacátých a třicátých letech byl současníky považován za originální a vlivnou postavu veřejného a uměleckého života, ať už byl jimi chválen, nebo haněn. A byla to právě jeho bezprostřední svázanost s dobou a ovzduším první republiky, jež zapříčinila jeho pád do téměř úplného zapomnění. Jediným důvodem jeho zmizení nebyly přece jen zákazy totalitárních systémů, které se objevily v Československu po jeho smrti. Faktorů bylo více. Možná se na Rudolfa Medka a velkou část jeho tvorby hodí dobře slova o básnících a aktuálnosti jejich básní, které napsal Josef Hora: „Léta jdou a mnoho básníku vyvětrává. Nemají nám již co říci, nekladou nám otázek, neodpovídají na naše. Pohltila je doba, jejímiž stesky byli, s jejímiž bludy, pravdami i formami rostli, ale nepřerostli. Hodiny, jež přestaly jít, když čas je přestal natahovat.“⁶⁰

⁶⁰ HORA, J., *Duch stále se rodící*, Praha 1981, s. 169.

Planoucí tvář

Dětství, mládí a dospívání

*„Sama květ záhadný, sdružuje svoji vůni
se vzdechy jasmínů, a koupajíc se v nich
na sebe nechává pršet jich vonný sních.*

*Zmámena krásou svou a vášní nader svých,
poupata celujíc v polibcích sesterských,
nahá a svítivá vykvétán v novolunní.⁶¹*

Rudolf Medek se narodil ve středu 8. ledna 1890 v Hradci Králové do rodiny Václava a Marie (rozené Špatenkové) Medkových. V pamětech uvádí, že jeho rodiče byli „... chudí jako kostelní myši...“ Rudolfův otec se narodil v roce 1860 a jeho dětství nebylo příliš veselé. Již od mládí musel pracovat, aby vypomohl matce s obstaráváním obživy pro rodinu, neboť mu brzy zemřel otec. Jeho matka byla údajně silně katolického smýšlení;⁶² Václav Medek však i přes svou výchovu katolictví příliš neprosazoval ani u svých dětí. Ve dvanácti letech odešel do učení, měl se dle otcova vzoru

⁶¹ MEDEK, R., *První básně*, Praha 1927, s. 15.

⁶² MEDEK, J., *Co nám tatínek vypravoval*; in: DOUBEK, Zdeněk – LAJDAR, Milan – MEDEK, Jaroslav – RYCHETSKÁ, Vilemína – ŘEZNÍČEK, Václav a další, *Kouzlo vzpomínek. Ještě jednou „Čtení o starém Hradci“*, Hradec Králové 2006, s. 32.

stát ševcem.⁶³ Vyučil se a jako tovaryš prostřídal několik mistrů, pracoval v továrně na boty v Sasku a nakonec si otevřel ševcovskou dílnu v Hradci Králové, kde se mu po několika obtížných letech začalo přece jen trochu dařit. Tak se rozhodl oženit se svojí známostí Marií a založit rodinu.⁶⁴ Marie Špatenková v době seznámení s Václavem Medkem, a vlastně až do svatby, pracovala jako služebná a vypomáhala tak rodinnému rozpočtu. Byla tehdy „slabší vysoké postavy, kulatého drobného obličejce, jemné pleti, krásných černých vlasů“.⁶⁵

Při Rudolfově narození bydlela rodina na Malém náměstí č. 4. Jak byt spojený s malou dílničkou vypadal? „Nízký pokojík, podivného tvaru, rovnoramenný lichoběžník, ještě lépe: okny seříznutý trojúhelník. Dvěma malými okénky a úzkým čelem dere se jižní slunce na široká, sukovitá prkna podlahy.“⁶⁶ První manželství Václava Medka trvalo pouhé dva roky, Marie zemřela 8. dubna 1892 na následky prodělaného tyfového onemocnění, podobný osud, smrt matky nedlouho po narození syna, připsal Rudolf Medek o mnoho let později Jiřímu Skálovi, jednomu z hrdinů *Legionářské epopoje*.⁶⁷ Z krátkého manželství zůstal syn Rudolf a dcera Marie (narozena 1892). Otec po úmrtí první ženy neotálel a nedlouho poté se hodlal znovu oženit, jeho manželkou se stala Mariina sestra Aloisie.⁶⁸ Devatenáctiletá dívka se sňatku údajně dlouho a urputně bránila, ale nakonec neodolala soustředěnému nátlaku rozhodného Václava, k němuž se připojili i její rodiče. To ale nebyla jediná potíž chystané svatby, děkan, ke kterému šel Václav Medek pro radu, odmítl možnost jeho ženitby se sestrou bývalé manželky jako nepřijatelnou, posléze byl

⁶³ Tamtéž, s. 35n.

⁶⁴ MATEJČEK, Jiří, *Živnostník. Příklad Antonína Vodsedálka, Jana Vognara, Aloise Beera a Václava Medka*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.), *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2008, s. 380–381.

⁶⁵ MEDEK, J., *Co nám tatínek...*, s. 39.

⁶⁶ Týž, *Medkův Hradec...*, s. 1.

⁶⁷ MEDEK, R., *Ohnivý drak*, Praha 1935, s. 12n.

⁶⁸ Fotografie obou sester z let 1887, respektive 1890, in: MEDEK, J., *Co nám tatínek...*, s. 45.

Srdce tak bohaté na život

sňatek povolen jak světskou mocí (pražským místodržitelstvím), tak církevní (biskupem).⁶⁹

Zřejmě v roce 1908 se rodina přestěhovala na adresu Malé náměstí č. 15, kde měl Václav i dílnu. Rodina se následně stěhovala ještě po několika domech na Malém náměstí, aby nakonec zakotvila v čísle 34 na Velkém náměstí. Nedlouho po druhé otcově svatbě se narodil Rudolfovi bratr Jaroslav, téměř vzápětí však zemřela na spalničky sestra Marie. I přes smrt, která Rudolfa v dětství obklopovala, bylo by laciným tvrzením podmiňovat jeho příklon k dekadenci těmito ranými zážitky. Rudolfovi posléze přibyli další sourozenci, sestry Božena, Marie s Annou a bratři Stanislav s Václavem. Nejvíce společného měl Rudolf s Jaroslavem, pro oba bratry měla být první světová válka zásadní inspirací k literární činnosti.

Václav Medek se k prvorozenému synovi choval přísně, ale zřejmě o nic přísněji, než bylo obvyklé. Když Rudolf jednoho dne upadl pod nohy koně okolo projíždějícího pohřebního vozu, nic se mu naštěstí nestalo a jakási žena ho dovedla domů, otec ho však potrestal výpraskem. Václav Medek sám prošel přísnou výchovou, některé způsoby trestání byly možná až příliš kruté pro malého chlapce, například celodenní pobyt svázaný do kozelce v temné komoře (byla to norma v dané době a sociální skupině?). Rudolfa a další potomky zcela jistě trestal a choval se k nim přísně, ale o krutých trestech hovořit nelze. O otcově přístupu k výchově Rudolf Medek později napsal: „... Jsem upřímným a hlubokým demokratem. Vyrostl jsem z tohoto prostředí, můj táta, chudý hradecký švec, ale při tom jakýsi Hans Sachs svého bytí, vždy mne k ní vedl.“⁷⁰

Již od dětství byl Rudolf ovlivněn vojskem a armádou. Nebylo divu, nedaleko jeho rodiště se odehrála v roce 1866 slavná bitva prusko-rakouské války a Hradec na přelomu 19. a 20. století sloužil jako důležité posádkové město. V době dětství a mládí Rudolfa Medka město obklopoval systém tehdy už nefunkčních opevnění – hradeb. Ty se stávaly ideálním bojištěm pro dětské armády a bojůvky, pro nekonečné hry na válku. Medek

⁶⁹ Tamtéž, s. 48–49.

⁷⁰ *Národní politika*, 29. 11. 1934, s. 1.

vzpomínal, že „... o prázdninách jsem sníval o tom, býti vojákem...“⁷¹ Od roku 1884 docházelo k pozvolnému bourání několika částí zastaralých pevnostních celků. Pozemky město odkoupilo až v roce 1893, což dovolilo zahájit moderně pojatý urbanistický plán, za jehož prosazováním stál zejména starosta František Ulrich.⁷² Rudolf Medek Františku Ulrichovi o desetiletí později gratuloval k jeho sedmdesátce: „Vypracoval své město do krásy, čistoty, elegance a otevřel mu široké perspektivy do budoucnosti...“⁷³ Je důležité připomenout, že se na přestavbě Hradce Králové výrazně podílel Jan Kotěra (mimo jiné Okresní dům, muzeum, Pražský most, učitelský ústav).⁷⁴

Barvami Hradce Králové Medkova dětství a mládí byly černá a žlutá vrat budov patřících pod vojenskou správu. Navíc každého 3. července se u Sadové konala vzpomínková slavnost na zmiňovanou bitvu z roku 1866. Při slavnosti nechyběla pompézní přehlídka a vojenská přítomnost dokreslovala i oslavy císařových narozenin, kdy se hradečtí chlapci těšili na dělostřelecké salvy vypálené na počest mocnáře. Rudolf perfektně ovládal značení hodností a s vojáky se setkával po celé dětství. Pozorování jednotek odcházejících na cvičiště a hra na vojáky a válku byly v daném místě a pro daný věk obvyklé. Vojácké chování mu evidentně imponovalo a možná tam se někde skrývají kořeny jeho obdivu k mužnosti, cti a odvaze, které často spojoval právě s vojenskou (už československou) uniformou.

⁷¹ Týž, *Pout do Československa I. Válečné paměti a vzpomínky z let 1914–1920. V mundúru Rakousko-Uherska*, Praha nedatováno, s. 8.

⁷² JAKL, Jan, *Hradec Králové*, Praha – Litomyšl 2005, s. 16n; ŠKALOUDEK, Vladimír, *Starosta Hradce Králové František Ulrich*, Hradec Králové 1998.

⁷³ Tamtéž, s. 118.

⁷⁴ POTUČEK, Jakub, *Jan Kotěra*, in: O Janu Kotěrovi a současné architektuře. Sborník přednášek z konference Hradec Králové 22.–23. října 2009, Praha 2010, s. 2. Na stejném ústavu studoval před válkou i o něco mladší spisovatel Karel Michl: „Náš ústav, nevzhledná budova na pravém břehu Labe, šedivá a nevlídná, stála naproti Kotěrovu mostu. Před ním byl nevelký park s bezovými keři. Na nečleněném, nudném průčelí se skvěl až pod střechou nápis *C. k. učitelský ústav...* Kasárenský sloh budovy ničím neimponoval...“ MICHL, Karel, *Krátká chvíle mladosti*, Praha 1988, s. 104.

Srdce tak bohaté na život

Ale nehrál si jen na vojáky, bratr Jaroslav ve vzpomínce na již zemřelého Rudolfa zmiňoval z dětských her kuličky, káču nebo na honěnou.⁷⁵

U mladého Medka se pozvolna formovala zvláštní letora inklinující ke dvěma na první pohled rozdílným extrémům, jak k hrdinskému a patetickému vojáctví, tak k citlivému vnímání světa. Vnímání světa zpočátku ovlivněné mladickou rozervaností a touhou po vzpouře souznívá s příchylností k dekadenci, která u něj převládala v bezprostředně předválečných letech stále spojených s Hradcem. Na rodný kraj nikdy nezapomněl, vrátil se tam fyzicky i v literárních dílech, k Orlickým horám, k Orlici a k Jizeři. V *České pouti do Itálie* napsal jednoduché, ale o to emotivnější vyznání, když zmiňoval popravu jednoho zajatého českého legionáře, „... chlapce z mých drahých Orlických hor...“⁷⁶ Stejným způsobem se vyjadřoval v *Ohnivém draku*, kde Orlické hory a lidé tam žijící představují protipól uspěchané, „poněmčené“, dekadentní a neupřímné pražské společnosti. Ke krajině dětství a mládí se vrátil v poslední básnické sbírce *Český ráj* v básni nazvané prostě *Jizera*:

„A proto jsi stříbrná, proto jsi smaragd,
proto jsi sama to,
Jizero... Jizeruško...“⁷⁷

Na utváření Medkova charakteru a názoru na svět měla velký vliv četba, které jako by zasvětil celé mládí. Možná tuto zálibu ve čtení a následně v psaní zdědil po dědečkovi z matčiny strany Františku Špatenkovi, který ve Slatinách působil jako písmák.⁷⁸ Rudolf s nadšením četl jak tvorbu domácí, tak překladovou. O četbě v cizích jazycích lze pochybovat, kromě němčiny na školní úrovni žádným jazykem aktivně nevládl. Mezi jeho nejoblíbenější české básníky patřili Jaroslav Vrchlický, Vítězslav Hálek, Jan Neruda, ten mimochodem jezdil do Hradce Králové jako host rodiny Červených, výrobce hudebních nástrojů, Svatopluk Čech, Julius Zeyer a později Josef

⁷⁵ MEDEK, J., *Medkův Hradec...*, s. 2.

⁷⁶ MEDEK, R., *Česká pout do Itálie*, Praha 1926, s. 67.

⁷⁷ Týž, *Český ráj*, Praha 1937, s. 15.

⁷⁸ MEDEK, J., *Co nám tatínek...*, s. 40.

*Básnická sbírka Český ráj obsahuje Medkovy básně
sepsané v letech 1926–1936*

Svatopluk Machar. Ze zahraničních to byli například George Gordon Byron, později Henrik Ibsen, Fjodor Michajlovič Dostojevskij nebo Gabriele d'Annunzio. Nebyl rozhodně žádnou výjimkou, budoucí spisovatel, ruský zajatec a legionář František Kubka vzpomínal, že četl podobně, rozsahem i zaměřením,⁷⁹ podobnou strukturu, zejména v kontextu české literatury, měla i četba Josefa Hory.⁸⁰

⁷⁹ KUBKA, František, *Mezi válkami. Masaryk a Beneš v mých vzpomínkách*, Praha 1969, s. 15–16.

⁸⁰ MOURKOVÁ, J., c. d., s. 19n.

Srdce tak bohaté na život

Próza a poezie naplňovaly Medkův život a směřovaly ho na podobnou cestu. V knihách nehledal jen intelektuální potěšení, emoce vyvolávané četbou pro něj byly mnohem důležitější.⁸¹ Dokonce se na nedlouhou dobu přiklonil k myšlenkám anarchismu, ale nevydržel u něj dlouho. Příklon můžeme přičíst mladickému hledání vzorů myšlení, chování a také touze po vzpouře, obdivu svobody a revolty.⁸² První knihou, kterou si koupil za vlastní peníze, byla v roce 1904 Byronova básnická sbírka *Manfred*. Při nákupu ho překvapila (a zklamala) výslovnost básníkovy jména odlišná od psané formy.⁸³ Opominout nelze ani první vlastní literární pokusy, které výrazně vycházely z četby, vlastně ji napodobovaly. Ve čtvrté třídě obecné školy složil vlastenecky nadšenou báseň o Janu Žižkovi a od té doby jeho literární pokusy neustaly.⁸⁴ To však nebyl Rudolfův první pokus o básnickou činnost. Díky Jaroslavově vzpomínce je zjevné, že Rudolf vytvářel první básničky jako gratulace k narozeninám rodinných příslušníků, děkovné básně učitelům na konci školního roku nebo veršovanou uvítací řeč biskupu Josefu Doubravovi při biřmování.⁸⁵ Václav Medek synovu činnost nepodporoval, ba právě naopak, s odstupem času se přiznal, že některé Rudolfovy první literární pokusy zničil a nepřál si, aby v nich pokračoval.⁸⁶ Otcův nesouhlas Rudolfa nezlomil, za vydělané peníze (roznášel otcovy boty po zákaznících) si koupil psací potřeby, petrolejku a psal tajně po nocích.⁸⁷ Touha po vlastním uměleckém vyjádření byla stále silnější.

Jaroslav Medek parafrázoval vzpomínky otce Václava, že nejvíce pozornosti vyvolala báseň k životnímu výročí hradeckého rodáka W. W. Tomka

⁸¹ „Nezažil jsem snad v životě samotném více utrpení jako nad bratry Karamazovými. Sotva jsem kdy byl tak pobouřen a rozrušen, jako Hamletem, když se zastavil uprostřed scény tam dole v Národním divadle se svou hroznou otázkou, zatím co mně tam nahoře na galerii se zastavilo srdce.“ MEDEK, R., *Česká pout...*, s. 117.

⁸² Týž, *Pout...* I, s. 10–11.

⁸³ Tamtéž, s. 7.

⁸⁴ „... Nad Přibyslaví se snesl černý mrak...“ Tamtéž, s. 9.

⁸⁵ MEDEK, J., *Medkův Hradec...*, s. 2.

⁸⁶ *Národní listy*, 18. 10. 1940, s. 2.

⁸⁷ Tamtéž, s. 2.

přednesená samotným mladým básníkem před významným historikem. Rudolf báseň podepsal Rudolf Václav Tyršovský (první pseudonym? dokonce inspirovaný Tyršem?) a přítomnému dojatému historikovi ji osobně předal.⁸⁸

„Zřím Tebe na sklonku již Tvoji tvůrčí práce,
však vykonal jsi dost a prospěl lidu svému,
vděčnost vyjadřujem k Tobě jenom krátce...
Svou lásku dal jsi vlasti, lidu českému.“⁸⁹

Medek se při četbě neomezoval pouze na jeden směr nebo žánr. Prošel si několika různými stádii, od mladického zbožňování Vrchlického, kdy odmítal Josefa Svatopluka Machara, až po to, kdy Machara obdivoval („dvojí Machar [veřejné čtení dvou Macharových básní, pozn. autora] mne hluboce vzrušil“)⁹⁰ a k Vrchlickému získal jistý odstup. Z periodik četl *Moderní revue*, *Obzory*, *Nový kult*, *Anarchistickou revue*, *Práci*, *Klíčení*, *Čas*, *České slovo*, *Právo lidu*, *Národní listy*, *Den*, a jeho otec (do roku 1927 člen strany národních socialistů) odebíral *Národní politiku*. O *Květech*, *Lumíru*, *Zvonu*, *Máji* a *Osvětě* prohlašoval, že „... znamenaly mi práchnivějící kulturní, měšťáctví...“, ale určitě je pročítal.⁹¹ Přesto nelze ze soupisu autorů nebo periodik jednoznačně určovat tendence jeho myšlení nebo hledat majoritní vlivy na jeho život a politické postoje. Jako náruživý čtenář přečetl vše, co se mu dostalo do rukou. Mezi *Moderní revuí* a *Národní politikou* by se obtížně hledaly společné prvky. Není možné určit literáta (konkrétní knihu, časopis nebo báseň), který by pro něj byl nejdůležitější. Dva sny, být vojákem nebo básníkem, nebyly možná v té době u chlapce či mladíka ničím neobvyklým, neobvyklá byla skutečnost, že se nakonec oba vyplnily. Medek na několika místech psal o tom, co v dětství a mládí četl, ale nikde se neobjevuje klukovská četba jako například Karl May, Alexandre Dumas

⁸⁸ MEDEK, J., *Medkův Hradec...*, s. 2.

⁸⁹ *Národní listy*, 18. 10. 1940, s. 2.

⁹⁰ MEDEK, R., *Pout...*, s. 10.

⁹¹ Tamtéž, s. 10–11.

Srdce tak bohaté na život

nebo Jules Verne. Nečetl je, nebo je pouze zamlčel, protože se mu zdály v pozdějším věku banální?

Otec poslal Rudolfa po obecné škole na učitelský ústav v Hradci Králové v Mariánské aleji, kde před ním studoval například spisovatel, kritik a překladatel František Václav Krejčí. Mladík se měl stát kantorem, respektovalo se přání zemřelé matky, která z něj chtěla mít kněze nebo učitele.⁹² Medkovým snem bylo gymnázium a posléze univerzita v Praze (schopnosti by na to pravděpodobně měl), nicméně opět se zhoršující rodinná finanční situace takové plány nedovolovala. Učitelský ústav v Hradci byl rozumným kompromisem mezi Rudolfovy ambicemi, přáními a možnostmi rozrůstající se rodiny. Jaký byl žák a student? Sám po letech přiznával, že byl „žák nevalný“. Josefu Kudelovi v létě 1919 vyprávěl, že „... ve škole se učil celkem špatně: její ovzduší bylo mu nesnesitelné a učitelé většinou nesympatičtí“.⁹³ Vzdělání úspěšně ukončil maturitou v létě 1909, to již v Hradci proslul jako svérázná bohémská postava maloměstského „rebela“ v charakteristickém klobouku a tmavém raglánu. Jistě uvažoval o jiné než učitelské kariéře, ale zatím se jí nedočkal. Tehdy stačilo pro získání kvalifikace učitele na obecné škole jen maturitní osvědčení z učitelského ústavu, a proto v devatenácti letech nastoupil do praxe. Stal se tedy učitelem, podobně jako například jeho pozdější přítel, o něco starší Hanuš Jelínek, ten, absolvent pražské univerzity a výborný franštinář, vyučoval na středních školách v Praze a Mělníku, ne po vesnických malotřídkách.⁹⁴

Básně věnované Tomkovi nebo Žižkovi nezůstaly osamoceny. K umělecké činnosti se záhy připojila práce „vydavatelská“, své první básně a pokusy spolužáků nebo kamarádů vydával v jednoduše řešených studentských časopisech. Snad si na ně vzpomněl o deset let později, kdy obdobným způsobem pomáhal vytvářet improvizované časopisy v Rusku.

⁹² Tamtéž, s. 7.

⁹³ KUDELA, Josef, *Rudolf Medek*, in: ČERVINKA, Vincenc, *Naši na Sibiři*. Kapitoly vlastní i cizí, Praha 1920, s. 283.

⁹⁴ JELÍNEK, Hanuš, *Zahučaly lesy*, Praha 1948, zejména kapitoly 19 a 25 (s. 177–188, 254–262).

Na měšťanské škole založil a vytvářel časopis *Malice*, podepisoval se tehdy pseudonymem R. Peer, na učitelském ústavě pak byl „vydavatelem“ i hlavním přispěvatelem (jako Józsa Slavín) beletristického občasníku *Prvosenky*. Záhy po nástupu na učitelský ústav se stal členem proslaveného studentského uměleckého spolku *Mansarda*, k němuž tíhli Karel Čapek (na hradeckém gymnáziu studoval v letech 1901–1905), básník František Kryštof, Emil Vachek a pozdější zakladatel kabaretu Červená sedma Jiří Červený, všichni narození v rozmezí let 1887–1891. Právnický Jiří Červený patřil do rodinného klanu Červených, který po celá desetiletí ovlivňoval v Hradci kulturní a ekonomický život, vždyť továrna na hudební nástroje zakladatele rodu, oceňovaného vynálezce a inovátora Václava F. Červeného byla světově proslulá a spolupracovala s vojenskými kapelami rakouskými, ruskými, belgickými, portugalskými nebo peruánskými.⁹⁵ Jiří Červený byl vnukem zakladatele firmy. Medek určitě okolo proslavené Červeného továrny často procházel, nebyla daleko od jeho bydliště.

Rudolf Medek sice nepatřil k vůdčím osobnostem *Mansardy*, ale byl jimi značně ovlivněn. Spolek byl velmi aktivní, pořádal divadelní představení, příležitostně vydával sborníky a provozoval knihovnu.⁹⁶ Hlavním publikačním prostorem *mansardistů* bylo *Svítání*, v němž se znovu objevuje R. Peer. Medek se nakonec v letech 1908–1909 stal jedním z nejčastějších přispěvatelů *Svítání*, název časopisu měl zřejmě souvislost s tehdy populárním dramatem francouzského básníka Paula Verhaerena.

Červený nostalgicky vzpomínal, že „... *Mansarda* byla základem společenského života v Hradci té doby, ona vzbouzela a udržovala ruch

⁹⁵ ČERVENÁ, Soňa, *Můj Václav*, Brno 2001.

⁹⁶ „Účelem této knihovny bylo doplnit žákovskou knihovnu ústavní, která končila Aloisem Jiráskem, a to ještě nikoliv kompletním. Do této knihovny byly zařazovány knihy z edic, jež tehdy vydával S. K. Neumann (Nový kult), Kamila Neumannová (Knihy dobrých autorů), K. H. Hillar (Moderní bibliotéka) a pak brožury vydávané sociální demokracií a Volnou myšlenkou. Byly to verše, próza, knihy prodchnuté myšlenkou svobody a neostyšné krásy: protiklerikální, antimilitaristické (šavle a kropáč označovány za podporu trůnu), anarchistické, ba i revoluční.“ ČERVENÝ, Jiří, *Červená sedma*, Praha 1959, s. 12. K předchůdcům *Mansardy* viz Týž, *Paměti Mansardy*, Havlíčkův Brod 1962, s. 7n.

Srdce tak bohaté na život

kulturního života.⁹⁷ A Jiří Karásek za Lvovic uvádí, že středoškoláci v Hradci Králové měli v devadesátých letech 19. století předplaceno celkem třicet čísel *Moderní revue*.⁹⁸ Medek se k spolku přidal zřejmě po roce 1906, navíc studoval na učitelském ústavu, zatímco spolek ovládali gymnaziální studenti. Jiří Červený se o Medkovi ve své knize nezmiňuje, čímž jakoby koriguje tvrzení uvedené v *Pouti*, že Medek spoluzakládal jak spolek, tak jeho knihovnu.⁹⁹ Lze odhadovat, že to bylo způsobeno dobou, kdy byly Červeného paměti vydány (rok 1962). Oba muži se osobně znali a přátelili, Medek vzpomínal na Jiřího Červeného jako na „starého pána“ *Mansardy*, byl o čtyři až pět let starší než Medek a jeho nejbližší kamarádi. Navíc tvrdil, že s Červeným sepsali dvě divadelní hry (přesněji dva rozsáhlejší parodizující kabaretní výstupy). *Mansarda* pozvolna mizela s tím, jak její zakládající nebo nejdůležitější členové odcházeli na čas (za studiemi) nebo nastálo (za profesní kariérou) z Hradce.

Medek ve skutečnosti patřil k vnitřní skupině *Mansardy*, která měla název *Mrtvolna*. Červený toto uskupení v pamětech neuvádí, i když byl společně s Medkem, bratry Antonínem a Zdeňkem Formánkovými a Františkem Kryštofem jeho vůdčím duchem. V posledních čtyřech nebo pěti letech před světovou válkou už *Mansarda* jako veřejně činný spolek skomírala, členská základna se natolik změnila, že nebylo k nalezení mnoho společných prvků se spolkem předchozích let, *Mrtvolna* se však snažila udržet původní duch spolku. Pražský kabaret Červená sedma pak někteří považovali za následovníka *Mansardy*, respektive *Mansardu* za jeden ze zdrojů obsazení a inspirace kabaretu. Eduard Bass (jeden z klíčových mužů Červené sedmy) identifikuje jako hradeckou inspiraci pro kabaret zejména *Mrtvolnu* a zmiňuje Medkovu dramatickou „prvotinu“ nazvanou *Krčma u zrzavého Jonáše*.¹⁰⁰ Jediným hmatatelným prvkem *Mansardy*, který v Hradci přetrvával i po odchodu zakladatelů, byla knihovna. Úplný konec knihovny a spolku přišel s počátkem

⁹⁷ Tamtéž, s. 83.

⁹⁸ KARÁSEK, Jiří ze Lvovic, *Vzpomínky*, Praha 1994, s. 184.

⁹⁹ MEDEK, R., *Pout...* I, s. 10.

¹⁰⁰ BASS, Eduard, *Moje kronika*, Praha 1985, s. 239.

světové války, kdy byla úředně zapečetěna, Jiří Červený to okomentoval, že „... upadla do otevřeného jícnu rakouských politických úřadů“. Následně byla většina (nezávadných) knih rozdána do místních středních škol, knihy „závadné“ zničeny.¹⁰¹

Jedním ze zmíněných hradeckých studentů byl Karel Čapek, data narození Medka a Karla Čapka, kteří se ve třicátých letech postavili minimálně ideologicky proti sobě (i když u Medka a jeho vztahů s dalšími literáty to nikdy nebylo tak jednoduché), dělí jediný den, Karel Čapek se narodil 9. ledna. Medek v dopise z počátku roku 1929 psal Čapkovi, že ho jako hradeckého gymnazistu tajně obdivoval. Jen těžko z této zmínky (je-li vůbec pravdivá, a ne jen projevem úcty a výrazem jakéhosi spolu-rodáctví) vyvozovat něco dalšího.¹⁰² Karel Čapek odešel na gymnázium do Brna. I v následujících letech se spíše mýjeli, snad jen v říjnu 1916 Karel Čapek odpovídal Rudolfu Fuchsovi na jeho dotaz ohledně básníků, kteří by měli být zařazeni do antologie české lyriky; jako posledního doporučil Rudolfa Medka.¹⁰³ Literární historik Jaroslav Med podlehl mylnému dojmu (na základě nostalgického nekrologu, který Rudolf Medek napsal Karlu Čapkovi), že oba literáti byli blízcí přátelé z dětství a mládí, tak tomu však nebylo.¹⁰⁴

Podobně jako Karel Čapek, i další člen *Mansardy* František Kryštof, jeden z přispěvatelů časopisu *Svítání*, musel odejít z hradeckého gymnázia do Vysokého Mýta, odešel na rok, do oktávy se vrátil do Hradce. Přátelství mezi oběma studenty nebylo přetrženo úplně, to dokázala až válka.¹⁰⁵ Těsně před ní odešel František Kryštof do Srbska a působil v Bělehradě, kde ho zastihlo rakousko-uherské ultimátum, vyhlášení mobilizace a nakonec válka. Na výzvu k návratu do Rakouska nereagoval, dobrovolně vstoupil do srbské armády, prodělal s ní ústup Albánií a posléze přešel do československých

¹⁰¹ ČERVENÝ, J., Paměti...

¹⁰² Dopis Rudolfa Medka Karlu Čapkovi datovaný 6. 2. 1929 in: DANDOVIČ, Marta – CHLÍBCOVÁ, Milada, *Karel Čapek. Přijátá korespondence*, Praha 2000, s. 229.

¹⁰³ Dopis Rudolfu Fuchsovi ze dne 10. 10. 1916; ČAPEK, Karel, *Korespondence I...*, Praha 1993, s. 106.

¹⁰⁴ MED, J., *Literární život ve stínu Mnichova 1938–1939*, Praha 2010, s. 203–204.

¹⁰⁵ ČERVENÝ, J., Paměti..., s. 89.

Obálka knihy *Za domovinu*, jež cílila zejména na čtenáře z řad mládeže jednotek ve Francii, aby bojoval na soluňské frontě.¹⁰⁶ Podobně jako Rudolf Medek se stal básníkem v uniformě legií i československé armády. Oba muži se pochopitelně setkali i po válce, František Kryštof přispěl do Medkem sestavené publikace *Za domovinu* textem o českých jednotkách v Srbsku a básní na počest přísahy československé brigády v Darney ve Francii v létě

¹⁰⁶ Ke Kryštofově legionářské zkušenosti v Srbsku: KRYŠTOF, František, *Lovčen, Srbsko, Albánie, Soluň 1914–1918*, Hradec Králové nedatováno; srov.: DVORÁK, Jiří, *Velká válka na Balkáně očima legionáře Františka Kryštofa*, in: *Osobnosti a první světová válka*, České Budějovice 2000, s. 40–47.

1918.¹⁰⁷ Dalším umělcem, který byl spojen s Hradcem Králové a přátelil se s mladým Rudolfem Medkem, byl malíř Jindřich Vlček. Vlček v roce 1914 nastoupil k 18. pěšímu pluku, nejdříve byl na ruské frontě raněn a v roce 1915 zajat. Působil v legiích jako malíř a dokumentátor, po návratu do vlasti nastoupil do Památníku odboje.

Začínající básník Medek nebyl v předválečném Hradci (v jedné básni ho nazval *melancholickým městem*) nijak zvlášť výjimečnou figurou. Potvrzoval kulturní a tvůrčí ruch nevelkého východočeského města, které žilo uměním a jehož obraz je vzdálený představě zatuchlého nudného maloměsta dusícího básníkovu duši. Jiří Červený napsal: „Byli jsme mladí a byli jsme Hradečáci. To mělo svůj dobrý zvuk i v Praze. Hradec se hnal tehdy živelnou silou do popředí. Mrtvý klid venkovských měst byl Hradci cizí...“¹⁰⁸ V *Poznámkách o Hradci kulturním* Medek připouští, že kulturní život ve městě nepatří k těm nejhorším, ale současně tvrdí: „... Chybí mu ještě mnoho základní a takměř primitivních věcí, že v tomto městě jest ještě velmi mnoho maloměstského, zvláštní netečnost a sentimentalita a to, co se zdá cizinci poněkud ‚velkoměstským‘, jest v podstatě jen t. zv. ‚flanc‘, je to vnější nátěr, kavárenský a noční život, biografy, reklama atd.“¹⁰⁹ Zdůrazňuje, že Hradec nemá žádnou „původní“ kulturu, čímž připomíná vlastní kritičnost k věcem okolo sebe.

Hradec Králové měl v předválečném dvacetiletí zhruba osm až devět tisíc obyvatel, jejichž počet pozvolna rostl k třinácti tisícům v roce 1921.¹¹⁰ Dle Medka a Červeného byl kulturní život města ovlivňován a veden místními středoškoláky a posléze vysokoškoláky dojíždějícími nebo vracejícími se z pražských studií. Tento dojem potvrzuje i práce Marcina Filipowicze a Aleny Zachové, v níž autoři docházejí k podobnému závěru.¹¹¹ Kromě *Mansardy* existoval v Hradci konkurenční spolek *Dobroslav*, který byl s ní částečně propojen. V tomto spolku se soustředili

¹⁰⁷ MEDEK, R., *Za domovinu...*, s. 7–43, 122–123.

¹⁰⁸ ČERVENÝ, J., *Paměti...*, s. 98.

¹⁰⁹ MEDEK, R., *Poznámky...*, s. 6.

¹¹⁰ JAKL, J., c. d., s. 29.

¹¹¹ FILIPOWICZ, M. – ZACHOVÁ, A., c. d., s. 43n.

Srdce tak bohaté na život

vysokoškolská studenti a jeho aktivity byly orientovány méně „umělecky“ než u *Mansardy*.¹¹² Důležitou součástí hradeckého kulturního života byla místní divadelní scéna (Klicperovo divadlo) a ochotníci. Medek sám uznával zásluhy divadelníků o město, ale zároveň před válkou kritizoval neustávající spory v souborech.¹¹³ Současně si však uvědomoval, že divadelníci v Hradci mají na rozdíl od jiných provinčních uskupení přece jenom vyšší úroveň.¹¹⁴ Jak často divadlo navštěvoval, bohužel nevíme, jen je jasné, že opovrhoval moderními překladovými komedii, což dal mnohokrát najevo. Pochvalu si u něj získal koncertní život, který „... dostoupil takového niveau, že možno o něm říci, že je to život velkoměstský“.¹¹⁵

Zdá se, že Hradec vzpomínek nejen Medka, Červeného a Františka Kryštofa je prodchnut stejnou náladou jako mnohá města, místa a nálady nahlížené ve vzpomínkách s odstupem let. Tento Hradec se zdá být podobně idylickým prostorem umění, sounáležitosti a klidu jako ostatně celá předválečná éra, což je způsobeno obrysem světové války na obzoru každého takového vzpomínání. Nelze tvrdit, že by Rudolf Medek byl básníkem té tolik vzývané *belle époque*, na to byl přeci jenom příliš mladý. Medkova předválečná činnost a umělecká tvorba byla předejrou k něčemu odlišnému, k jedinci formovanému prožitkem světové války a ruských revolucí.

Medek se v průběhu středoškolských studií živě zajímal o soudobou politiku. Jeho pozornost vzbuzovala spíše politika mezinárodní než regionální (i když jako venkovský učitel nemohl politické děje v hradeckém mikroregionu ignorovat) nebo politické děje v rámci mocnářství. Upoutala ho anexie Bosny a Hercegoviny Rakousko-Uherskem v roce 1908, ve vzpomínkách příznával, že Bosnu původně chápal jako logickou součást monarchie a příliš o anexi neuvažoval, ale odposlechnutý hovor v hospodě mu dokázal, že se jedná o zlodějství a nic jiného. Netušíme, zda nebo nakolik vnímal v Čechách pečlivě sledovanou rusko-japonskou

¹¹² ČERVENÝ, J., Paměti..., s. 82–96; týž, Červená sedma..., s. 16n.

¹¹³ MEDEK, R., Poznámky..., s. 13n.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 18.

válku, v jeho zápiscích o tom bohužel nenajdeme nic. Rudolf Medek, jehož politický rozhled a názory zrály i při hospodských debatách a četbou periodik, dle vlastních slov prošel fází „státoprávní“, posléze iredentistickou, tehdy se pokusil o sepsání vlasteneckého dramatu z období vlády Rudolfa II. s důrazem na „Majestát“.¹¹⁶ Jeho myšlení souznělo s duchem doby, než aby se zásadně odlišovalo od většiny radikalizujících se vrstevníků. Později napsal, že politiku sledoval „vždy se zájmem“, ale neúčastnil se jí aktivně, i antiklerikální debaty, tak populární v předválečných letech, ho nechávaly chladným.¹¹⁷

Nicméně, politika nebyla Medkovou hlavní touhou ani ambicí, představovala mu jen součást uvažování nad národem, nacionalismem a okolním světem. Jeho hlavním přáním bylo vyrovnat se literárním vzorům, ve středoškolských letech 1906–1908 spíše Macharovi než Vrchlickému. Za každou cenu chtěl vidět vlastní báseň otištěnou v *Moderní revui*, která ho oslovovala modernistickým a dekadentním obsazením, obsahem a grafickým zpracováním: „Posedla mne nejvyšší tehdy možná ctižádost: buď otiskne Moderní revue tvoji básničku, nebo stojíš za houby.“¹¹⁸ O více než dvacet let později v dopise Jiřímu Karáskovi ze Lvovic se ke kladnému vztahu k *Moderní revui* a jeho poezii vyznal znovu: „Říkám při každé příležitosti, kdykoliv musím mluvit o sobě, ať v rádiu, nebo při literárních přednáškách, jakým mocným vlivem působila na mne v začátcích mé spisovatelské práce *Moderní revue* a zvláště nezapomenutelná kouzla Vaší poezie, Vašeho tvůrčího díla. Říkám to s hrdostí a nic neomlouvám.“¹¹⁹ Stejnou touhou byl veden i Medkův současník, jen o rok a půl mladší Josef Hora, který se v *Moderní revui* prosadil až v roce 1913.¹²⁰

Módní a pro studenty nezbytný časopis byl důležitou součástí knihovny královehradecké *Mansardy*, kde si bylo možno prolistovat i starší čísla.

¹¹⁶ MEDEK, R., Pout... I, s. 12.

¹¹⁷ Týž, Pout...IV, s. 22.

¹¹⁸ Týž, Pout... I, s. 12.

¹¹⁹ Dopis Rudolfa Medka Jiřímu Karáskovi ze Lvovic ze dne 10. listopadu 1931, KAŠPAR, J. – KOLAŘÍK, K. (eds.), c. d., s. 274–275.

¹²⁰ MOURKOVÁ, J., c. d., s. 24.

Srdce tak bohaté na život

Netušíme, kdy Medek poprvé držel *Moderní revui* v ruce, předpokládejme po příchodu na učitelský ústav a seznámením se s *Mansardou*, ale víme, že na něm dekadentní autostylizace zanechaly stopy, které je možné vysledovat v jeho básních. Prorazit na stránky obdivovaného časopisu se Medkovi podařilo 8. dubna 1909,¹²¹ nedlouho před maturitními zkouškami. V dubnovém čísle mu byla otištěna báseň *Rokoko*. O faktu, že báseň byla přijata, se dozvěděl 22. února oznámením, které u něj i přes stručnost a nepoetičnost vyvolalo nadšení. V obálce nadepsané adresované *kand. učít. 4. r., Hradec Králové* nalezl adresát následující text: „Čtený pane, použijeme ‚Rokoka‘. S úctou redakce *Moderní revue* Pr[ocházka].“¹²² Už nebyl jen pasivním čtenářem obdivovaného periodika, cítil se skutečným tvůrcem tohoto uměleckého fenoménu. *Rokoko* je báseň o šestnácti verších rozdělených do čtyř strof a dobře ilustruje Medkovu tvorbu předválečného období:

*„Nad spinet zamlklý svůj svazek růží kladu,
mdlý dotek podzimu svou vůni v pokoj stře:
ten portrét pradávný, ve věčném snící chladu,
dnes tiše jako vždy mé srdce otevře.“¹²³*

Vydáním první básně ve vytužené *Moderní revui* a létem 1909 se jako by uzavírala jedna etapa Medkova života. Nejdříve se stal publikovaným literátem a po letních prázdninách učitelem, 1. října 1909 nastoupil na místo pomocného učitele (preceptorského pomocníka) v Libčanech. Pro budoucnost je symbolické, že před získáním zaměstnání na libčanské škole uvažoval, nebo snil?, o cestě za prací vychovatele do Ruska (uvažoval o Baku) u jakéhosi tamního krajana.¹²⁴ Cestu do Ruska ještě před válkou si však zvolili muži, se kterými se Medek později setkal v československých legiích. Někteří z nich odešli jako vychovatelé či učitelé tělocviku,

¹²¹ *Moderní revue*, roč. 15, svazek 21, sešit 176, č. 7, 1908–1909, s. 338.

¹²² Dopis Arnošta Procházky Rudolfu Medkovi ze dne 22. února 1909, KAŠPAR, J. – KOLAŘÍK, K. (eds.), c. d., s. 241.

¹²³ *Moderní revue*, roč. 15, svazek 21, sešit 176, č. 7, 1908–1909, s. 338.

¹²⁴ MEDEK, R., Pout... I, s. 12.

z nejznámějších se jednalo o budoucího generála Matěje Němce nebo tragického hrdinu Josefa Švece, jehož životní osudy Medka inspirují k sepsání divadelní hry.¹²⁵ Medkův odchod do Ruska se načas, možná symbolicky, odkládal.

Báseň *Rokoko* byla začátkem Medkovy spolupráce s *Moderní revuí*. Začátky nebyly však zrovna nejsnadnější, druhá báseň mu vyšla v září 1910,¹²⁶ po téměř roční odmlce. Pak následovala druhá publikační pauza, ale záhy na to, od roku 1911, se jeho spolupráce s revuí stala pravidelnou záležitostí. U příležitosti přijetí trojice básní *Děvín*, *Velesovi* a *Markoman*¹²⁷ v roce 1911 napsal Medek Procházkovi: „Těší mne velice Vaše laskavost a jsem a budu za ni vděčen. Viděti své verše v *Moderní revue* znamená mi první šťastnou bitvu, vyhranou v životě.“¹²⁸ Silně ho ovlivňovala celá skupina okolo revue v čele s těžko zapomenutelnou dvojicí Jiří Karásek ze Lvovic a Arnošt Procházka, kterému Medek přezdíval „mořský stařec“, což převzal od Viktora Dyka,¹²⁹ nebo „hasrmánek-tatiček“, jak Procházkovi říkal lékař, kritik a překladatel z francouzštiny a angličtiny Kamil Fiala.¹³⁰ Mezi hlavní přispěvatele časopisu patřili Otokar Březina, Antonín Sova, Karel Hlaváček nebo Otakar Theer.¹³¹ V okruhu *Moderní revue* se objevili básníci, kteří se posléze od dekadence značně odklonili (byli-li vůbec dekadenty), zmiňme alespoň Viktora Dyka a S. K. Neumanna.¹³²

¹²⁵ Týž, *Plukovník...*, Praha 1930.

¹²⁶ *Moderní revue*, roč. 16, svazek 22, sešit 192–193, č. 11–12, 1909–1910, s. 545.

¹²⁷ *Moderní revue*, roč. 17, svazek 23, sešit 202, č. 9, 1910–1911, s. 432–436.

¹²⁸ Dopis Rudolfa Medka Arnoštu Procházkovi ze dne 20. května 1911, KAŠPAR, J. – KOLAŘÍK, K. (eds.), c. d., s. 242. V té době Medkovi otiskli v *Moderní revue* už 5 básní.

¹²⁹ JELÍNEK, H., *Zahučaly lesy...*, s. 350; MEDEK, R., *Pout... I*, s. 17. Medek Procházkovi věnoval jednu ze svých básní se symbolickým názvem *Marnotratný syn*, in: JUST, V. – MEDEK, I. (eds.), c. d., s. 11–12.

¹³⁰ MEDEK, R., *Pout... I*, s. 17.

¹³¹ O Antonínu Sovovi mimochodem Rudolf Medek proslovl přednášku v Obecním domě v Praze už za války 18. března 1914; upravený text přednášky in: MEDEK, R., *Dva hlasy. Březina, Sova*, Praha 1921, s. 25–68; *Národní politika*, 21. 3. 1914, s. 6.

¹³² HOLÝ, Jiří – CHLÍBCOVÁ, M. (eds.), *Stanislav Kostka Neumann, Konfese*

Srdce tak bohaté na život

Moderní revue se profilovala jako platforma modernistů, dekadentů a symbolistů, ač byla vnímána jako revue převážně symbolistická. Časopis proto představoval důležitý prostor pro všechny zmíněné básníky (publikovala se také próza) a pro kritiky nebo uměnovědce a jejich esejistickou nebo kritickou tvorbu. Důležitou součástí existence časopisu bylo publikování překladů (z francouzštiny, angličtiny, němčiny i dalších jazyků). Každé jednotlivé číslo tvůrci zpracovávali z hlediska literárního obsahu i z vizuálního hlediska, dá se říci, že se jednalo o první český časopis vydávaný s jasným bibliofilským záměrem, což odpovídalo zájmům a ambicím jeho autorů.¹³³ V letech 1906–1912 se graficky a typograficky podílela na vzhledu časopisu Zdeňka Braunerová, která měla blízko k Miloši Martenovi, znalci Zeyerova díla, a rozešla se s časopisem vlastně ve stejné chvíli jako on.¹³⁴ Miloš Marten se v Medkově životě měl ještě mihnout v průběhu války. Medek sám sice patřil k častým přispěvatelům, ale nikoliv k takovým, kteří udávali tempo a rytmus časopisu, *Moderní revue* měla bezpochyby větší vliv na něj než on na ni.

Jak Medek vnímal atmosféru okolo *Moderní revue*, napovídá jeho přednáška o Březinovi, kde charakterizoval člověka dekadentního: „... Zraňovaného každým okamžikem tupým a demoralizujícím okolím, zraňovaného veškerou nestatečností své zbědované rasy a nerozvojností její kultury. Český život přinesl tomuto člověku jen dary danajské, láme v něm už v počátcích veškerou svobodu krve i ducha, učí jej pokrytectví a drtí jej svojí nudou. Je to člověk, jehož činorodá energie je sice oslabena, v jádře pasivní – ale nicméně hrdý ve svém individualismu, mnohdy až v chorobném, nikterak schopný kompromisu, zásadní a důsledný.“¹³⁵ Nakolik předchozí řádky

a konfrontace. *Básně, fejetony, vzpomínky*, Praha 1988, s. 87n.

¹³³ URBAN, Otto M., *Karel Hlaváček. Výtvarné a kritické dílo*, Praha 2002, s. 71.

¹³⁴ LENDEROVÁ, Milena, *Zdeňka Braunerová*, Praha 2000, s. 110–116, 194–195.

¹³⁵ MEDEK, R., *Dva hlasy...*, s. 39–40. Ono je ostatně dost složité dekadenci jako umělecký styl definovat; kulturní historik Otto M. Urban mimo jiné konstatoval: „Dekadence nikdy nevytvořila uzavřenou formální strukturu, tedy sloh. Formální spektrum dekadence je tak značně různorodé a mnohotvárné. Neznamená to však, že by otázky formy nebyly důležité. V řadě případů byl a je radikální obsah spojen se stejně neobvyklou a zvláštní formou, s potřebou nových tvarů, slov, tónů, materiálů

vypovídají o Březinovi a nakolik o Medkově předválečném kulturním prožitku je sporné. Malost češství, nesvoboda, spoutanost, individualismus a touha po individualismu je tím, co Medek vždy kritizoval.

Učitelování po venkovských školách pro mladého Medka bylo jen nelehkým způsobem získávání obživy, učitelem asi nebyl moc rád. Později na tuto etapu mnoho nevzpomínal, a proto není skoro nic známo o jeho vztahu k žákům nebo o tom, jak vnímal rakouské školství. Snad Josef Kudela zanechal vzpomínku na rozhovor k tomuto tématu: „Přes opravdovou lásku k dětem učilo se Medkovi těžko pro nepřízeň úřadů...“¹³⁶ Přesto je možné nalézt, jak vnímal české učitele na rakouských školách. Neměl k nim velkou důvěru. Typický pro jeho uvažování je popis učitele Macka, v němž „... maně viděl onen typ některých venkovských učitelů, pověstný udavačstvím, patolízalstvím u školních inspektorů a u okresních hejtmanů, nevzdělaný, pijící kořalku ve vesnických hospodách a tlačící se mezi sedláky při selských honech...“¹³⁷ V románu *Veliké dni* Mackovo udavačství znovu zdůraznil a připomněl i obvyklý náhled na židovské kadety a nižší důstojníky. Macek podle něj „... špehoval a udával [...] rusofily. Lezl za jakýmsi černým žídkem ze sousední setniny, o němž se říkalo, že byl německým žurnalistou v Praze a že bude jmenován náčelníkem propagandy jistého vyššího útvaru...“¹³⁸ Podobně kritizoval české učitele i Medkův bratr Jaroslav, tedy alespoň učitele, kteří dosáhli v rakouské armádě důstojnických hodností a snažili se za to odvděčit horlivostí.¹³⁹ Učitele přece nijak nehájil ani Jaroslav Hašek, stačí si vzpomenout na poručíka Duba, profesora češtiny.¹⁴⁰

a v neposlední řadě kontextů.“ URBAN, O. M., c. d., s. 13n.

¹³⁶ KUDELA, J., Rudolf..., s. 284.

¹³⁷ MEDEK, R., Pout... I, s. 117.

¹³⁸ Týž, *Veliké dni*, Praha 1935, s. 57.

¹³⁹ MEDEK, J., *Třetí batalion. Listy z deníku*, Praha 1928, s. 132. Legionář Vitalij Vais v autobiografickém románě uvažuje nad nedostatečnou vlasteneckou rolí českých učitelů před válkou i za války a propojuje jejich problematiku s otázkou sokolstva, jehož role za světové války byla též mnohokrát kritizována, nebo naopak glorifikována. „Zklame nás i pedagogický sbor. Nedovedl vychovávat ani pro život, ani pro národ...“ VAIS, Vitalij, *BOS. Bojovníci–oběti–spekulanti*, Praha 1933, s. 15.

¹⁴⁰ Oproti tomu budoucí legionář Karel Svoboda, učitel v Rudimově a Vranovicích

Srdce tak bohaté na život

V kritice konkrétního učitele, který za války podlézá důstojníkům, stejně jako před ní podlézal školním inspektorům, se ukazuje pro Medka tak typický konstrukt tzv. „malého českého člověka“. Tak označoval slabochy, zbabělce, přísluhovače mocných a obecně ty, kteří se nebyli schopni povznést nad přizemnost vlastního bytí. Právě v době, kdy učil na venkovských školách, pronikla do jeho dekadentně se tvářící poezie idea „silného člověka“. Literární vědec a bohemista Michal Bauer správně zasadil několik Medkových řádků z básně *Prsten* do konceptu hledání „silného člověka“, které bylo záležitostí prací mnoha literátů z válečného roku 1914:

„Kdy přivinut k zemi
tiskl se člověk, únavou němý,
leč silný a tvrdý jako ta skála,
již zmáhal hrdinsky, až se mu vzdala!“¹⁴¹

K tomuto hledání Bauer kromě Medka přiřadil Viktora Dyka (drama *Veliký mág*, 1914), Marii Majerovou (román *Náměstí republiky*, 1914), S. K. Neumanna (sbírky *Kniha lesů, vod a strání* a *Nové zpěvy*, obojí 1914), a hlavně Stanisława Przybyszewského (ten se mimo literaturou zabýval okultismem), jehož román se jmenoval přímo *Silný člověk* (1914), a v jehož díle se nalézala „idea silného člověka“ zřejmě nejviditelněji.¹⁴² Medek

na Kroměřížsku, považoval mladé české učitele za protirakouský a protiněmecký živel; SVOBODA, Karel, *S vichřici do dvou světadílů. Dokumentární historie ruského legionáře*, Praha 2006, s. 9–10. Roli českého učitelstva za světové války vzhledem k osvobozeneckému hnutí bohužel dosud nikdo pečlivě neanalyzoval. Vzpomínky a názory několika málo jednotlivců nemohou vypovídat nic konkrétního o celkovém obraze společnosti.

¹⁴¹ MEDEK, R., *Prsten*, Hradec Králové 1914.

¹⁴² BAUER, Michal, 1914. *Hledání silného člověka*, in: PAPOUŠEK, Vladimír, a kol., *Dějiny nové moderny. Česká literatura v letech 1905–1923*, Praha 2010, s. 233–249. Otakar Štorch–Marien o Przybyszewském napsal: „... Za mých mladých let a ještě později to bylo jméno autora, jehož knihy, povětšinou vydané Kamilou Neumannovou v Knihách dobrých autorů, nás navýsost vzrušovaly jak svou skvělou formou, tak tematikou blízkou Muchovi a Strinbergovi.“ ŠTORCH-MARIEN, Otakar, *Sladko je žít. Paměti nakladatele Aventina I*, Praha 1966, s. 178. Ke kontaktům Stanisława

se tématu dotkl ve sbírce *Půlnoc bohů*.¹⁴³ Silný člověk, silný spíše morálně a duševně než tělesně, se proměnil rychle v základní kámen Medkova uvažování a tvorby. Téměř ve všech prozaických dílech a většině poetických dává do protikladu sílu člověka a jeho slabost. Mnoho postav tím, že jim dá možnost uvědomit si jejich slabost, žene do téměř neřešitelných situací a nezřídka vstříc smrti.

Zpět ale k jeho předválečnému psaní, nesoustředil se jen na *Moderní revue*, *Rudé květy* mu otiskly báseň *Orba* a *Národní listy* skladbu *Planoucí tvář*. Častěji se objevoval v prestižním *Lumíru*, prvním tam otištěným příspěvkem byla symbolistní próza *Víno* v roce 1911, v té se objevily antické prvky a postava boha vína Dionýsa, jehož jménem Medek sám později označoval vlastní předválečné umělecké a životní období, považoval ho za „dionýské“.¹⁴⁴ V polovině dvacátých let napsal do *Rozprav Aventina* článek, v němž sliboval, že dokončí „... příběh dionýsovského mládí, příběh konverze...“ právě pro nakladatelství Aventinum.¹⁴⁵ Tento slib ale nikdy nesplnil. V roce 1912 v *Lumíru* mu vyšla próza *Dáma ve smutku*¹⁴⁶ a tři kratší básně.¹⁴⁷

Medkovu předválečnou tvorbu charakterizoval Vladimír Justl: „Pro Medka je charakteristická přísná, „klasicistní“ veršová struktura a gesto elegického tónu.“¹⁴⁸ Medek se soustředil na motivy temnějšího ražení, mnoho jeho básní je spojeno s láskou, erotikou, sexualitou, což ho úzce spojovalo s jeho uměleckými vrstevníky. Erotická témata se téměř bez výhrady odrážejí v popisu vytoužené ženy. Nezřídka se jedná o symbolicky uchopený popis těla s klíčovými partiemi rtů nebo úst („vstříc vůně

Przybyzewskeho s okruhem *Moderní revue* viz *Rozpravy Aventina*, roč. 5, č. 27, 1929–1930, s. 317–318.

¹⁴³ „Ať žije člověk silný, svobodný, odhodlaný k zápasu, nebojící se smrti! říkal si...“ MEDEK, R., *Ohnivý drak...*, s. 130.

¹⁴⁴ *Lumír*, roč. 40, č. 9, 1911–1912, s. 413–421.

¹⁴⁵ *Rozpravy Aventina*, roč. 1, č. 3, 1925–1926, s. 30.

¹⁴⁶ *Lumír*, roč. 41, č. 5, 1912–1913, s. 205–215.

¹⁴⁷ *Lumír*, roč. 41, č. 2, 1912–1913, s. 65; *Lumír*, roč. 41, č. 2, 1912–1913, s. 66; *Lumír*, roč. 41, č. 3, 1912–1913, s. 100–101.

¹⁴⁸ Doslov Vladimíra Justla a Ivana Medka in: JUSTL, V. – MEDEK, I., c. d., s. 105.

Srdce tak bohaté na život

stoupají jak ze rtů pobledlých// vzdech vášně mroucí již za planoucího léta“),¹⁴⁹ očí („v tmách očí divokých můj tichý obraz pluje“)¹⁵⁰ a nader („zmámena krásou svou a vášní nader svých,// poupata celujíc v polibcích sesterských“).¹⁵¹ V básních se proplétá linka vizuální krásy s krásou vnitřní za přítomnosti pocitu marnosti, rozpadu, zkázy a smrti. Ženy v jeho pojetí spojuje krása, záhadnost a neodmyslitelný hřích. Láska k ženě, ať už tělesná nebo duševní, tvořila velkou část Medkovy inspirace v předválečném období. Lyrika, převážně milostná – pouze výjimečně přírodní, ustoupila epice jen zřídka. Jedním z takových případů je většina básní sbírky *Půlnoc bohů*,¹⁵² které zasahují do oblasti slovanské historie, mýtů a legend. S odstupem času (v roce 1927) o sbírce napsal, že byla „... cyklickou řadou pohanských básní z českého mythu“.¹⁵³ V jeho básnické tvorbě chybí inspirace okultistickými jevy, která byla typická například pro Jiřího Karáska ze Lvovic. K zapáleným okultistům a obdivovatelům všeho nadpřirozeného patřil i Emanuel z Lešehradu, nemluvě o Josefu Váchalovi.¹⁵⁴

F. X. Šalda v *Kritických projevech* sice v recenzi *Půlnoci bohů* zpočátku vyzdvihl Medkův vztah k poezii a talent: „Kniha p. Medkova jest kniha mladého muže, který miluje opravdově poezii, má vytříbený vkus i talent básnický a veršuje pečlivě, oddaně a korektně, byť místy poněkud střízlivě a ne zvláště výrazně...“ V následujících řádkách ale Šalda vyjadřuje rozpačitost nad slovanskou tematikou sbírky, poukazuje na podobnost s Karáskovou tvorbou a kritizuje sepětí mezi lyrickou a epickou stránkou sbírky: „... Takto epická drapérie jej ztížila a ztlumila lyrický žár a lyrickou evokativnost v cosi, co nejčastěji není ani typičnost, ani klid, ani styl, nýbrž jen hovorné pohodlí...“¹⁵⁵ Jiný kritik, František Götz, s odstupem času

¹⁴⁹ MEDEK, R., *Sonet*, in: Týž, Prsten, Praha 1914.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ MEDEK, R., *První básně...*, s. 15.

¹⁵² Týž, *Půlnoc bohů*, Praha 1912.

¹⁵³ Týž, *První básně...*, s. 6.

¹⁵⁴ KUDLÁČ, Antonín K. K., *Před ním leží mocná sfinga. Čeští dekadenti a okultismus*, in: *Dějiny a současnost* 33, 2011, č. 1, s. 41–43.

¹⁵⁵ ŠALDA, F. X., *Kritické projevy* 9, Praha 1954, s. 85–86.

(v roce 1931) charakterizoval Medkovu předválečnou básnickou tvorbu kriticky, leč ne nespravedlivě: „Když před válkou začínal v *Moderní revue*, byla to poezie velmi odvozená. Svůj subjektivní žár, svou žízeň života, svůj lidský stesk lil Medek do starých kadlubů postav z českého dávnověku a i formově šel za úponkou, arabeskou a dekorací.“¹⁵⁶

Půlnoc bohů si Rudolf Medek vydal vlastním nákladem (reklamu jí udělala i *Moderní revue*), básně doprovázely dřevoryty o málo staršího Josefa Váchala, který v témže roce (1912) doprovodil Jakubu Demlovi ilustracemi básnickou sbírku *Rosnička* a barevnými dřevoryty jeho snad nejdůležitější prózu *Hrad smrti*.¹⁵⁷ Druhá Medkova sbírka *Prsten* se objevila v dubnu 1914 v úpravě zkušeného knižního grafika Františka Koblihy za rozsáhlé finanční pomoci architekta a historika umění, hradeckého rodáka Františka Tichého. Tichý Medkovi pomáhal i s uhrazováním dluhů, které zbyly po první knize.

Čtyřicet básní druhé sbírky vzniklo v letech 1910–1914 a představovalo reprezentativní průřez tehdejší Medkovou tvorbou. Padesát výtisků bylo opatřeno na papíru holland, očíslováno a Medek tyto osobně podepsal. Informace, že sbírka vyšla, se objevila v *Moderní revui*. Medek se pokoušel prosadit též na prozaické scéně. V létě 1914 vyšla kniha spojující dvě novely (*Víno, Zlatý věk*), vydal ji Zeyerův fond při České Akademii. Kniha byla dokonce honorována, takže mladý muž v předvečer světové války vydělal první hmatatelnější peníze jinak než jako venkovský poddučitel. Ke své prozaické činnosti byl s odstupem času podobně skeptický jako k básním, přesto se rozhodl několik ze starších kusů vydat v roce 1928 ve *Sfinxu* Bohumila Jandy (rok po vydání *Prvních básní*) v knize *Vinný keř*. V souvislosti s povídkami a novelami se zmiňoval o „... dionýsovské vášni, jež před patnácti lety krutě posedala mladá srdce“¹⁵⁸ jako o motivaci vůbec tvořit. Od roku 1912 přispíval do *Moderní*

¹⁵⁶ GÖTZ, František, *Básnický dnešek. Vývojové tendence nové české poezie*, Praha 1931, s. 161.

¹⁵⁷ DEML, Jakub, *Rosnička*, Šebkovice 1912; též, *Hrad smrti*, Královské Vinohrady 1912.

¹⁵⁸ MEDEK, R., *Vinný keř. Prosy z let 1912–1914*, Praha 1928, slovo autorovo.

Prsten, druhá Medkova básnická sbírka

revue různými recenzemi a kritikami, prvním otištěným příspěvkem byla *Meditace* nad jednou z knih Jiřího Karáska ze Lvovic. Později glosoval Vrchlického nebo Březinovy práce, podobně jako sbírky básní S. K. Neumanna a Karla Tomana.

Ač se pohyboval v okruhu dekadentů a jeho básně jsou dekadentními náladami inspirovány, sám k nim přímo nepatřil; v době jeho vstupu na scénu už tento směr v Čechách vyvanul do ztracena, jeho vrchol spadá do devadesátých let 19. století a Medek vlastně zachytával jen jeho dozvuky. Je tedy otázkou, zda ho zařadit do „druhé vlny české dekadence“, jak učinila

bohemistka Libuše Heczková. Ta Medka do této „druhé vlny“ zařadila společně s Karlem Hugo Hilarem, Jarmilem Krecarem,¹⁵⁹ zmiňovaným Kamilem Fialou, Waldemarem Vyletělem a českým dandym Arthurem Breiskym.¹⁶⁰ V Medkových básních a dopisech jsou dekadentní inspirace patrné, v jeho osobním životě už tomu tak nebylo, byl daleko od životní stylizace a mystifikace, které byly součástí života ostatních dekadentů. Možná to způsoboval jeho charakter, možná výjimečné, ale v konečném důsledku přece jen maloměstské prostředí, v kterém se po většinu času pohyboval. Petr Kubát podobně v rigorózní práci odmítá obraz Jarmila Krecara jen jako jakéhosi přívažku české dekadence.¹⁶¹ Otázkou zůstává, jestli tato „druhá vlna“ není spíše východiskem z nouze a touhy po zařazení umělců do snadno vysvětlitelné struktury.

Inspirativním průhledem do světa Medkových názorů a postojů byla jeho odmítavá odpověď na provokativní a buřičský (jak jinak) výkřik S. K. Neumanna. Ten nedlouho před válkou v *Lidových novinách* uveřejnil článek *Otevřená okna*, v němž mimo jiné prohlásil: „Ať zhyne [...] perverzní erotika, dandysm, mysticism, snobism [...] Moderní revue [...] Karásek ze Lvovic“ a mnoho dalších věcí včetně „... femisnimu, galantérie...“¹⁶² Rudolf Medek na článek, svižně a úderně napsaný s notnou dávkou humoru, odpověděl komplikovaně stylizovaným textem v *Moderní revui*, kterým ho odmítl. Na první pohled je paradoxní, že Medek, tehdy třidvacetiletý, se staví do pozice odmítače bezbřehého experimentování, na pozice spíše konzervativní.¹⁶³ O patnáct let starší Neumann jen ukazuje,

¹⁵⁹ KUBÁT, Petr, *Reflexe secesní erotiky v rané tvorbě a sebe prezentaci Jarmila Krecara z Růžokvětu*, in: BLÜMLOVÁ, Dagmar – GILAROVÁ, Zuzana a kol., *Čas secese*, České Budějovice 2007, s. 246–270.

¹⁶⁰ HECZKOVÁ, Libuše, 1909. *Děti čistého živého (lux et tenebris)*, in: PAPOUŠEK, V., a kol., *Dějiny...*, s. 149.

¹⁶¹ KUBÁT, P., *Mezi fatálními ženami, morózními smutky a krásnými knihami. Jarmil Krejcar (z Růžokvětu) a svět české dekadence*, rigorózní práce na FF JCU, České Budějovice 2009, s. 7.

¹⁶² *Lidové noviny*, 9. 8. 1913.

¹⁶³ *Moderní revue*, roč. 19, svazek 27, sešit 228–229, č. 11–12., 1913–1914, s. 262–271.

Srdce tak bohaté na život

jak daleko odešel od začátků v *Moderní revui*; i na jiných místech zdůrazňuje umělecké i myšlenkové ustrnutí tohoto v devadesátých letech avantgardního časopisu, s nímž také spolupracoval. Na Medkův text reagoval Karel Čapek, který vyzdvihl podivnost setrvávání některých představitelů nejmladší generace (tedy Rudolfa Medka) v nyní již konzervativním myšlení dřívějších radikálů z konce předcházejícího století, a parodoval ho jako „epigona *Moderní revue*“.¹⁶⁴ V dopise Neumannovi Čapek označil (o jediný den staršího) Medka za „starého“ v boji „starých proti mladým“ v české kultuře.¹⁶⁵ Shodou okolností, prakticky posledním článkem, který Medek publikoval v jím bráněné *Moderní revui*, byla kritika Neumannovy sbírky *Kniha lesů, vod a strání*.¹⁶⁶

Polemika s Neumannovým textem nebyla jediným Medkovým výpadem na obranu *Moderní revue* a jejího okruhu. O několik měsíců později vypukla komplikovaná a lidsky nepřijemná aféra, která se točila okolo anonymních listů. Tato kauza zásadním způsobem ovlivňovala v letech 1909–1914 vztahy mezi F. X. Šaldou a *Moderní revuí*. V únoru 1909 totiž začaly dostávat význačné osobnosti českého veřejného života dopisy nebo pohlednice obsahující klepy, osobní útoky na umělce a nevybíravé urážky. Zhruba o rok později byl za autora pomlouvačných listů označen Jiří Karásek ze Lvovic, za obviněními, která nebyla prokázána, stála skupina v čele s Růženou Svobodovou a F. X. Šaldou. Do aféry se vložili Miloš Marten, Viktor Dyk nebo S. K. Neumann, vesměs však proti Šaldově „skupině“.¹⁶⁷

¹⁶⁴ K tomu Karel Čapek napsal: „Kritika má právo býti nespravedlivá a krutá, útočná a bezohledná, pokud jde o věci přesvědčení; avšak Medkova kritika mladé české literatury je osobně nemravná a nízká a zasluhuje, aby byla dobře podržena v paměti jako svědectví o charakteru pisatelově a zahanbující dokument o tom, jak nečistě metody boje se připouštějí, jen když se jedná o potření jiných tendencí uměleckých.“ Přehled, 12. září 1913.; K diskuzi srov.: HOLÝ, J. – CHLÍBCOVÁ, M. (ed.), Stanislav...

¹⁶⁵ Dopis Stanislavu Kostkovi Neumannovi ze dne 15. září 1913; ČAPEK, K., *Korespondence I...*, s. 385.

¹⁶⁶ *Moderní revue*, roč. 20, svazek 28, sešit 240–241, č. 11–12, 1913–1914, s. 520–522.

¹⁶⁷ K aféře KOVAŘÍK, Petr, *Literární mýty, záhady a aféry. Otazníky na životy a díly českých spisovatelů*, Praha 2003, s. 107–132; MERHAUT, Luboš, *Od polemiky k aféře*, in: KUBÍČEK, Tomáš – MERHAUT, L. – WIENDL, Jan (eds.), „Na téma umění

Medek zpočátku aféru jen pasivně sledoval, přímo vstoupil až do aféry, která v návaznosti na tu první vypukla v roce 1913, respektive 1914. Verše Jiřího Karáska ze Lvovic nebyly editorem F. S. Procházkou zařazeny do sborníku *Lyrický rok 1913*, údajným důvodem byla Karáskova nemorálnost. V tomto kontextu se začaly objevovat reminiscence na Karáskovu homosexualitu i na jeho možné autorství anonymních dopisů z let 1909–1910. Rudolf Medek se postavil na Karáskovu stranu a střetl se s F. X. Šaldou, který rozhodnutí F. S. Procházkovy bránil, a v polemice se nevyvaroval tvrdých útoků na *Moderní revue* a její uměleckou úroveň.¹⁶⁸

V souvislosti s navazující polemikou vedenou proti Josefu Kodíčkoví a Ervínu Taussigovi se objevil prvek Medkova myšlení charakteristický pro celý jeho život – verbálně militantní antisemitismus. Napsal totiž s nemilosrdnou tvrdostí, která ho už v polemických půtkách neměla nikdy opustit: „Fejeton, jímž Otakar Theer vítá součinnost mladé židovské generace v dnešní české literární kultuře, je několika projevy těchto mladých lidí značně zdiskreditován, a my, ač nemáme naprosto smyslu pro nějaký rasovní antisemitismus, nemůžeme považovati za zdravé, dává-li se mladý židovský živel jakožto hybnější, podnikavější a praktičtější za vzor nám, méně prý živým a pohyblivým, zvláště když nás až dosud přesvědčil o své povrchnosti, jíž nazírá hluboký a reprezentační duchový zjev (Langrův Svatý Václav), o svém zřejmě praktickém a neslýchaném smyslu pro využití literární a kulturní módy (Fuchsův katolicismus), o hrubosti v osobních výpadech (Taussig), o mstivosti a zneužití referátu, by se pohanil nepohodlný básník (Kodíček), a konečně o nepoctivosti literární (Siebenschien).“¹⁶⁹ Protižidovský výpad nenechal klidného Karla Čapka: „Až dosud bylo zvykem pouličních diskuzí se židy míti jako poslední

a život“. F. X. Šalda 1867–1937–2007, Brno 2007, s. 213–231.

¹⁶⁸ *Česka kultura*, roč. 2, č. 10–11, 1913–1914, s. 182; *Moderní revue*, roč. 19, svazek 27, sešit 228–229, č. 11–12, 1912–1913, s. 262–271. Jiří Karásek ze Lvovic pochopitelně svou nevráživost k Šaldovi nepřekonal ani v následujících letech, je to vidět například na zdrcující (a nemálo oprávněné) kritice Šaldova románu *Loutky i dělníci boží*, kdy na Šaldovu prózu uplatňuje jeho vlastní měřítko; KARÁSEK, J. ze Lvovic, *Tvůrcové a epigoni. Kritické studie*, Praha 1927, s. 82–89.

¹⁶⁹ *Moderní revue*, roč. 19, svazek 27, sešit 228–229, č. 11–12., 1913–1914, s. 267.

Srdce tak bohaté na život

důvod prosté: „žide!“ Tento způsob byl sice již opuštěn i nejnižším druhem žurnalistiky, jest však, jak ukazuje p. R. Medek v posledním čísle „Moderní revue“, dosti dobrým českému literátu, je-li v úzkých. Maje odlišný názor na poezii Jiřího Karáska, obviní pan Medek odpůrce, který jest náhodou židem, z osobní zloby, uvede ty židy, kteří se u nás dopustili špatných činů, – ty jsi také Žid – ergo jsi špatný. Věru za tak čistotnou argumentaci nemusel by se stydět žádný křesťanský sociál!¹⁷⁰

Medkův neoddiskutovatelný antisemitismus byl podmíněný spíše dobou než konkrétní ideologií a měl stejný podtext jako mnoho jeho postojů k vyhraněným tématům. V písemných projevech ukazoval velkou míru nesnášenlivosti vůči židům nebo socialistům, ve skutečném každodenním životě se to tak silně neodráželo. Tato dvojakost je pro něj i pro jeho vedení sporů a hádek charakteristická. V otázce Medkova vztahu k židům je nutné připomenout, že mezi jeho přátele patřil Karel Steinfeld, o němž Medek napsal: „Moje první a horoucí přátelství poutalo mne k židovskému chlapci S., s nímž jsme ve čtvrté třídě složili první svoje básně. On o Husovi... a já o Žižkovi...“¹⁷¹ Za války a po ní se Medek také přátelil se spisovatelem a legionářem židovského původu Františkem Langerem, i přes kritiku jeho *Svatého Václava*, obdivoval také tvorbu Otakara Theera, nikdy však neztratil ze zřetele židovský původ těchto mužů. To, co by se u Medka dalo označovat za antisemitismus, vyrůstalo z jeho nacionalismu – přebíral totiž dlouho tradovaný názor, že židovská menšina v Čechách je spojena více s německým než českým živlem.

Medkova předválečná aktivní účast v těchto i dalších polemikách, některé jeho kritiky a obecně jeho vnímání české kultury s sebou nese známky inspirace ve způsobu formulování i vyjadřování názorů. Jeho kritický přístup byl „temperamentního“ ražení, tak by to asi nazval Miroslav Rutte. Ostatně v Rutteho charakteristice „temperamentního“ (a proto spíše efektního než efektivního) kritika Arnošta Procházky lze najít prvky, které Medek (jistě Procházku inspirovaný) používal: „Měl svou představu krásy, a drtil jako nemilosrdná kritická stoupa každé dílo, které se jí nepodobalo.

¹⁷⁰ *Přehled*, roč. 11, č. 51, 1912–1913, s. 851.

¹⁷¹ MEDEK, R., *Pout...*, s. 9.

Byl typickým představitelem kritika násilníka, jenž měřil svět svou vlastní pravdou a jenž reagoval takřka fyziologicky na vše, co této pravdě odporovalo, ba dokonce co ji přímo nepotvrzovalo...¹⁷²

Ač publikovaný literát, stále se musel živit jako učitel, drobné příjmy z honorářů mu jen mírně vylepšovaly rozpočet, nic víc. Během pěti let, po úspěšně složené maturitní zkoušce, vystřídal pět škol v okolí rodného města, mimo Libčany ještě Stračov a Kratonohy. Medkovo jmenování učitelem II. třídy (zatímním učitelem) v Kratonohách se dokonce objevilo v *Obzoru školském a učitelském v Národní politice*, jak to bylo zvykem.¹⁷³ Poté přišly Dobřenice a nakonec od 1. září 1913 Malšovice, kde vyučoval ve druhé třídě místní obecné školy. Malšovice byly téměř předměstím Hradce Králové, což Medkovi toužícímu spíše po městském než po venkovském životě vyhovovalo. Zařazení pomocného učitele vesměs nevelkých vesnických obecných škol neslibovalo velký výdělek ani společenskou prestiž. Medkovi se v malých vesničkách nelíbilo, někdy před červnem 1913 si v dopise Arnoštu Procházkovi hořce stěžoval na samotu a stesk po Praze.¹⁷⁴ Medek doslova žil a dýchal českou literaturou, o úrovni českého básnictví nesoudil příliš pozitivně, jako kdyby se oddával i v tomto ohledu temným myšlenkám, které sdělil Arnoštu Procházkovi v jednom z dalších listů. Tehdy se mu zároveň omlouval, že ho takovými úvahami zatěžuje. Hradecký učitel a básník v létě 1913 nacházel v českém slovesném umění jen několik mladších básníků, jejichž talent dokázal ocenit. Byli to pochopitelně Jiří Karásek ze Lvovic, kterého obdivoval, Rudolf Krupička, Karel Toman, Stanislav Hanuš a „snad i“ František Taufer.¹⁷⁵ Ve zmíněném dopise se objevuje vyjádření nálady, která byla typická pro tehdejší Medkovo uvažování a jejíž slovní vyjádření se podobalo citu, který si přisvojovali další dekadenti: „Jímá mne již někdy spleen i nuda a bolí mne velice ta

¹⁷² RUTTE, M., *Doba a hlasy. Essaye*, Praha 1929, s. 25.

¹⁷³ *Národní politika*, 23. 3. 1912, s. 1 přílohy.

¹⁷⁴ Dopis Rudolfa Medka Arnoštu Procházkovi z období před 1. červnem 1913, KAŠPAR, J. – KOLAŘÍK, K. (eds.), c. d., s. 247.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 249–251.

Srdce tak bohaté na život

strašná záplava bezcharakternosti.¹⁷⁶ Podobně se vyjadřuje o české kultuře, a nejen kultuře, i Medkovo alter-ego Jan Budecius v *Ohnivém draku*.¹⁷⁷

Toužil po cestování, ale skromné hmotné prostředky mu k tomu nestačily. Chtěl se podívat do Itálie, přesněji do Benátek, tam vyjel až v polovině dvacátých let, kdy se vypravil „po stopách“ československého odbojového hnutí.¹⁷⁸ V knize vzniklé podle této cesty nastínil, jak vnímal vlastní uměleckou činnost a spojitost s *Moderní revue* před válkou: „Básníku romantický, jenž jsi se zrodil v Moderní revui [...] zdaž tam mnohokráte, ve škole symbolistní a dekadentní...“¹⁷⁹

Jak Medek před válkou vůbec vypadal? Ve vzpomínkách jeho otce lze nalézt alespoň náčrt Rudolfovy podoby z dětství (je popisován společně s bratrem Jaroslavem): „Když je tam oba matka odváděla, měli podle tehdejší módy dlouhé bílé sukně s nakulmovanými kanýrky a volány, v pase byli přepásáni širokými fialovými stuhami, u krku měli napálené a naškrobené krajzlíky a hlavy krátce ostríhané.“¹⁸⁰ Jaroslavovi mohly být tak tři nebo čtyři roky, Rudolf byl o tři roky starší. Fotografie z roku 1914 pak ukazuje subtilního mladíka s bledým obličejem, vysokým čelem a hubenými prsty, který sedí na židli a svírá knihu, jejíž titul je bohužel nemožné rozpoznat. Mírně strnulý výraz obličeje dává vyniknout větším očím a tenkým rtům. Pečlivě upravené vlasy i tmavý oblek s vestou, kravatou a bílou košilí s bělostným límečkem a manžetami se vyznačují umírněnou elegancí,¹⁸¹ která má daleko k dekadentní sebestylizaci, jaká byla vlastní Miloši Martenovi, Arnoštu Procházkovi, Jiřímu Karáskovi ze Lvovic nebo Jarmilu Krecarovi z Růžokvětu.¹⁸² Možná se blíží k francouzské mondénnosti pečlivého

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 251.

¹⁷⁷ MEDEK, R., *Ohnivý drak*...

¹⁷⁸ „Zdaž to nebylo přece kdysi město tvých snů, básníku?“ Týž, *Česká pout...*, s. 86.

¹⁷⁹ Týž, *Česká pout...*, s. 86.

¹⁸⁰ MEDEK, J., *Co nám tatínek...*, s. 50.

¹⁸¹ Fotografie in: MEDEK, R., *Pout... I*, nestránkovaná obrazová příloha mezi s. 27–28; první fotografie.

¹⁸² K stylizaci a autostylizaci, viz kniha vůdčího kritika v *Moderní revue* Miloše Martena; MARTEN, Miloš, *Styl a stylizace*, Praha 1906.

Hanuše Jelínka. Jiná fotografie z téhož roku zachycuje Medka ve světlém šviháckém letním vycházkovém obleku s vestou a bílou košilí. Jen kravatu předchozího snímku nahradil motýlek. K dojmu „básníka“ nebo „bohéma“ přispívá elegantní slamák, rozhalené sako, levá ruka v kapse a ledabylé opírání se o hůlku v ruce pravé.¹⁸³ V souvislosti s odvedením na vojnu o sobě napsal: „Byl jsem mládeneček křehoučký, hubeňoučký a vypadal jsem, jako když se živím měsíčními paprsky.“¹⁸⁴

Medek nepřestal sledovat politiku ani po anexi Bosny. Velkou pozornost v letech 1912–1913 k sobě přitáhly bouřlivé události na Balkáně, reflexe dvou pustošivých balkánských válek v českém prostředí nebyla nezanedbatelná, už jen z toho hlediska, že do války se zapojili Češi včetně lékařů.¹⁸⁵ První balkánskou válku a úspěchy Srbů a Bulharů v bojích proti Turkům provázelo panslovanské nadšení, válka druhá, kdy se na sebe vrhli nedávní spojenci, budila rozpaky a zklamání ze slovanské věci. Medek nepřestával Balkán sledovat ani v měsících bezprostředně předcházejících celosvětovému konfliktu. Později přiznával, že z hlediska orientace v problému hrál pro něj velkou roli časopis *Samostatnost*, kde klíčové články psal kromě Lva Borského od roku 1910 Viktor Dyk. Časopis byl ústředním tiskovým orgánem České strany státoprávně pokrokové, která vznikla v roce 1908 sloučením dvou radikálních českých politických stran (radikálně pokrokové strany a státoprávně radikální). Česká stra-

¹⁸³ Fotografie in: MEDEK, R., Pout... I, nestránkovaná obrazová příloha mezi s. 27–28, čtvrtá fotografie.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 15.

¹⁸⁵ RYCHLÍK, Emmanuel, *Na Černé hoře a v Srbsku. Vojenskochirurgické zkušenosti z balkánské války 1912–1913*, Praha 1914; VONDRÁČEK, Vladimír, *Lékař vzpomíná (1895–1920)*, Praha 1978, s. 316–317; TROŠEV, Konstantin, *Čeští lékaři v Bulharsku v době balkánských válek 1912–1913*, Praha 1984; HLAVÁČKOVÁ, Ludmila, *Lékařská věda v českých zemích za první světové války*, in: POKORNÁ, Magdaléna (ed.), *Semináře Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000–2001*, Praha 2002, s. 44–45; SMRČKA, Václav – MÁDLOVÁ, Vlasta, *Český lékař, válečný chirurg a zakladatel plastické chirurgie v Československu František Burian (17. 9. 1881–15. 10. 1965)*, in: BLŮMLOVÁ, D. – KUBÁT, P. (ed.), *Čas zdravého ducha v zdravém těle*, Jihočeský sborník historický Supplementum 2, s. 100–121.

Srdce tak bohaté na život

na státoprávně pokroková byla jedinou českou politickou stranou, která ještě před vypuknutím světové války veřejně deklarovala a požadovala možnost existence českého státu mimo rámec habsburského soustátí. Ač s nevelkým dopadem na českou společnost a její politické nálady.¹⁸⁶ Pro Medka *Samostatnost* znamenala alternativní pohled na českou i na evropskou politiku. Je zjevné, že jeho odsudek českého politického života v předvečer první světové války má základ právě v člancích *Samostatnosti*, která kritikou nijak nešetřila.¹⁸⁷

Velmi záhy se ve vojenské uniformě ocitl i Rudolf Medek. Vojenskou povinnost měl splnit v Pule u Landwehr-Infanterie-Regiment Nr. 5. V Pule nevydržel dlouho, byl zařazen do skupiny, která byla obratem odeslána do Štýrského Hradce ke studiu na škole pro jednoroční dobrovolníky (přišel tak zřejmě o aktuální výtisk *Moderní revue*, který mu do Puly po jeho odjezdu poslal Arnošt Procházka).¹⁸⁸ Záhy, ještě před Vánoce 1913, byl neduživě vyhlízející mladík, tehdy už posluchač školy pro jednoroční dobrovolníky, po sérii vyšetření superarbitrován pro srdeční slabost.¹⁸⁹ Nezdá se, že by o propuštění z vojny přímo usiloval. Pomohla mu nehoda, ke které došlo v průběhu jednoho ranního fyzického výcviku ve Štýrském Hradci. Nezvyklý na tak intenzivní tělesnou námahu zkolaboval a upadl do hlubokého bezvědomí. Při následné prohlídce se setkal s lékařem, jehož typicky židovskou vizáž a původ nemohl nezmínit. Značně benevolentní plukovní lékař bledému aspirantovi pomohl k týdennímu pobytu v místní nemocnici spojenému se zdravotními procházkami po okolí a k následnému třítydennímu ozdravnému pobytu u moře. Teprve pak čerstvě superarbitrováný básník odjel domů. Je zajímavé, že ve srovnání s jinými

¹⁸⁶ TOMEŠ, Josef, Viktor Dyk a T. G. Masaryk. *Dvojí reflexe češství*, Praha 2009, s. 49n.

¹⁸⁷ Klíčové stati *Samostatnosti* z bezprostředně předválečné doby vyšly souborně v BORSKÝ, Lev, *Z civilního generálního štábu. Sbíрка memorand, manifestů, článků a letáků z politického zápasu za čsl. samostatnost*, Praha 1924, s. 73–100.

¹⁸⁸ Dopis Arnošta Procházky Rudolfovi Medkovi z října a listopadu 1913, KAŠPAR, J. – KOLAŘÍK, K. (eds.), c. d., s. 257.

¹⁸⁹ *Kvalifikační listina Rudolfa Medka*, Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, Sbíрка kvalifikačních listin, Medek Rudolf.

legionáři nezdůrazňuje Medek v pamětech ostrý protirakouský postoj nebo antimilitaristické smýšlení v průběhu vojenské služby. Například Metoděj Pleský, legionář a životopisec generála Stanislava Čečka, měl pro rakousko-uherskou armádu jen slova opovržení a nenávisti. Medek naopak psal v souvislosti se superarbitrací, k níž vlastně došlo jen díky benevolenci židovského regimentsartze: „... Bylo mi dokonce trochu stydno, že se tak neslavně vracím z vojny domů.“¹⁹⁰

Pocit studu ho velmi rychle opustil, vrátil se k básním a k učitelskému povolání. O Velikonocích 1914 vyrazil do Prahy, kde se setkal v redakci *Moderní revue* s nezvykle vážným Arnoštem Procházkou, který se víc než čím jiným zabýval trochu překvapivě politikou a prorokoval blížící se válku. Tím předznamenával i svůj vnitřní přerod ve válečných letech, kdy se obrátil směrem k pročeské politice a od dekadence či symbolismu k vlastenectví.¹⁹¹ Medek při návštěvách Prahy neopomněl navštívit proslavený Montmartr v Řetězové ulici, kde se setkával s Františkem Langem, V. H. Brunnerem, Eduardem Bassem, Arne Laurinem (Arnoštem Lustigem) a v neposlední řadě s Jaroslavem Haškem a Josefem Váchalem, což byl jeho „... první knižní výzdobce, muž mystický a pekelník, který ryl dřevoryty k „Půlnoci“.“¹⁹² Nezůstalo jen u Montmartru, chodíval k Petříkům na Perštýně, do kavárny U arcivévodý Štěpána na Václavském náměstí.

Básníkův klid na vesnické škole nevydržel dlouho. Sotva skončil školní rok 1913/1914, Evropa se ocitla na pokraji válečného konfliktu. Pomocný učitel Rudolf Medek, tehdy čtyřiaadvacetiletý, ještě zahájil následující školní rok v Malšovicích. Asi sám netušil, že ho čekají poslední měsíce učitelování v životě.

¹⁹⁰ MEDEK, R., Pout... I, s. 17. Katya Kocourek v Medkově životopise nazvala kapitolu o přelomu let 1913–1916 „Z pacifisty důstojníkem“. S druhou částí názvu kapitoly má určitě pravdu, ale v Medkově životopise se jen obtížně hledají důkazy pro označení „pacifista“; KOCOUREK, K., c. d., s. 42–50.

¹⁹¹ MEDEK, R., Pout... I, s. 18–19.

¹⁹² Týž, Pout... III, s. 42.

Srdce tak bohaté na život

Atentát na Františka Ferdinanda d'Este byl rozbuškou, která rozpoutala očekávanou světovou válku.¹⁹³ „Zprávu mi přinesla ke stolu společně s chlebem, máslem a sýrem paní Čechová. A řekla starostlivě: Z toho by mohla být válka. To mohla, myslil jsem si. A tuším, že jsem své tehdejší večeri mnoho neudělal...“¹⁹⁴ Reakce české společnosti na atentát byla mnohoznačná, spíše však chladná, možná zmatená, a hlavně naplněná obavami z věcí příštích. Historik Ivan Šedivý potvrzuje, že násilná smrt konopištského pána u českého obyvatelstva hlubší dojem nevyvolala.¹⁹⁵ Vojenský pilot Rudolf Holeka, aktivní důstojník, tou dobou v Praze, zprávu o atentátu odbyl tak ledabyly a cynicky, že se později obával, aby neměl nepřijemnosti.¹⁹⁶ A s tolik proklamovaným slavjanofilstvím nebo rusofilstvím to bylo zřejmě podobné jako s válečným nadšením. T. G. Masaryk, podotkl, že se dalo mluvit o „... rusofilské náladě – politika to byla sotva“.¹⁹⁷

Medek příkře odsoudil ty, kteří oplakávali mrtvý manželský pár (vedle „svíčkových bab“ znovu zmiňuje „židovky“, nyní dokonce „indignované“), neměl slova lítosti nebo soucitu pro náhle osiřelé potomky. Bohužel netušíme, co v řádcích, které Medek zanechal v pamětech, je odraz reality a co je pozdější projekce. Není jasné, zda si opravdu tehdy říkal: „Díky tobě, osude, že mi dáváš prožítí velkou dobu“, nebo že „nějak nápadně ztvrdl“

¹⁹³ K osobě arcivévody jeho osudům GALANDAUER, Jan, *František Ferdinand D'Este. Následník trůnu*, Praha – Litomyšl 2000.

¹⁹⁴ MEDEK, R., Pout... I, s. 21. Srovnej: „My s Emilem [Sýkorou, Švecův kamarád, pozn. autora] jsme nevěděli nic a nechtěli tomu věřit; až když jsme si koupili Ruské slovo a viděli černé na bílém, teprve jsme přijali zprávu tu za fakt a věru, cítili jsme jisté zadostiučinění i radost z jeho smrti – umřel s ním veliký slavjanofob a militarista, spřeženec Viléma...“ KUDELA, J. (ed.), *Deník plukovníka Švece*, Praha 1923, s. 28.

¹⁹⁵ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 23. K situaci v českých zemích viz tamtéž, s. 21–38. Srovnej: KOLDINSKÁ, Marie – ŠEDIVÝ, I., *Válka a armáda. Sociohistorické črty*, Praha 2008, s. 279–280.

¹⁹⁶ ZAHÁLKA, Jan (ed.), *Josef Holeka. Kronika prvního vojenského letce národnosti české*, Praha 1997, s. 92.

¹⁹⁷ MASARYK, Tomáš Garrigue, *Světová revoluce*, s. 24; srov.: VLČEK, Radomír, *Ruský panslavismus – realita a fikce*, Praha 2002, s. 242.

Hrou Srdce a válka Medek opět vykročil na divadelní prkna

v myšlenkách, postojích a jejich vyjadřování.¹⁹⁸ Stanovit míru skutečné sebereflexe v pamětech psaných s jistým odstupem a určených k publikaci je vždy obtížné a v případě věcných nebo jiných deformací nemusí vždy jít o vědomý proces. Přesto lze odhadovat, že Medek atentát a jeho význam pro budoucnost chápal, stejně tak viděl v počátku válečného konfliktu možnost získání výhod pro České země. Zatímco doba těsně před vypuknutím ničivého válečného konfliktu bývá v mnoha vzpomínkách označována za poklidnou, rozmarnou a veselou, k čemuž přispívá optika zákopového pekla, u Medka lze najít odlišnou interpretaci, která však také

¹⁹⁸ MEDEK, R., Pout... I, s. 22.